

PvDA
LEEWARDEN

VOEL JE THUIS

VERKIEZINGSPROGRAMMA 2022-2026

HEIN DE HAAN

VOORWOORD

Hoe zien de inwoners van Leeuwarden de toekomst van hun stad en dorpen voor zich? Een vraag die voortdurend wordt gesteld, met antwoorden die voortdurend worden bediscussieerd. Een belangrijk moment in dit nooit afgeronde debat zijn de eerstvolgende gemeenteraadsverkiezingen. Op deze dag, woensdag 16 maart 2022, kunnen inwoners van de gemeente stem uitbrengen op de politieke partij van hun voorkeur.

Vanzelfsprekend heeft de PvdA Leeuwarden een uitgewerkt idee over hoe onze toekomst eruit kan zien. En natuurlijk hoopt de PvdA dat dit (mede) aanleiding is voor kiezers hun stem uit te brengen op onze partij.

Hoe de PvdA de toekomst van Leeuwarden anno 2022 voor zich ziet, staat in dit verkiezingsprogramma. Aan het programma is gewerkt van grofweg half maart tot eind september. Dit werk is gedaan door een programmacommissie, aangesteld door de leden, bestaande uit:

- Marianne Borgman (lid)
- Daniël Coenen (bestuurssecretaris)
- Hein de Haan (wethouder)
- Eline de Koning (fractievoorzitter)
- Hein Kuiken (wethouder)
- Vera Landstra (voorzitter JS Fryslân)

In mei en juni heeft de programmacommissie zeven themabijeenkomsten georganiseerd. In gesprekken met uiteenlopende gasten – van binnen en buiten de PvdA – is gesproken over sport, wonen, werk & geld en economie. Vervolgens is de commissie inhoudelijk aan het werk gegaan. Concepten zijn tussentijds voorgelegd aan enkele meelezers.

Het resultaat is voorliggend programma. Uiteengezet in twaalf hoofdstukken is dit ons antwoord op de vraag naar de toekomst van onze stad en dorpen in de gemeente Leeuwarden. We hopen van harte dat kiezers zich kunnen vinden in ons verhaal en dat dit gedachtegoed de basis mag vormen voor verdere bloei van onze stad en dorpen.

Namens de programmacommissie,
Daniël Coenen, voorzitter

ELINE DE KONING

INLEIDING

Leeuwarden? Ja, Leeuwarden!

De gemeente Leeuwarden: 35 prachtige dorpen en een levendige stad. De dorpen en de stad zijn altijd een fijne plaats geweest om te wonen. Een plek waar mensen graag werkten. Eentje die het bezoeken waard was.

Maar sinds een jaar of tien is er iets veranderd: Leeuwarden heeft de weg omhoog ingezet. Leeuwarden is groter, aantrekkelijker en trotser geworden. In de stad is steeds meer te doen. Ondernemers vestigen zich met creatieve, waardevolle ideeën. Gebouwen zijn opgeknapt. Dorpen bloeien. Nieuwe woonwijken zien het licht. Steeds meer mensen willen wonen in Leeuwarden.

Leeuwarden groeit zichtbaar. En daardoor ook onzichtbaar. Alles bij elkaar wordt Leeuwarden een volwaardig 'thuis' voor steeds meer mensen. Want voor een thuisgevoel is alleen een huis niet voldoende. Het gaat ook om een fijne buurt. Een stad of dorp waarin leuke dingen zijn te doen. Waar mensen (in de nabijheid) kunnen werken. En waarop ze trots kunnen zijn. Op Leeuwarden, hún Liwwadden, of Ljouwert. Hun thuis.

Mensen vertellen het elkaar: hoe blij ze zijn met de stad. Hoe de stad er de laatste jaren op vooruit is gegaan. Hoe prachtig en bijzonder Culturele Hoofdstad is geweest. En hoe terecht het is dat Cambuur na (twee!) kampioenschappen weer meedoet in de eredivisie. Een trotse Fries, dat is op zich niks bijzonders. Maar een trotse Friese die zich uitspreekt, dat betekent wel iets.

Dat Leeuwarden is vooruitgegaan, betekent niet dat ieders leven

beter is geworden. Zo werkt het niet. Grote groepen Leeuwarders hebben moeite rond te komen. Ze worstelen met hun gezondheid. Kinderen groeien op in armoede. Ze hebben niet het toekomstperspectief dat past bij hun talenten en interesses. Nog niet alle wijken zijn uitnodigende woonwijken. Niet iedereen is in staat om te gaan met wat een (digitale) samenleving en soms strenge overheid van hen vraagt.

We constateren dat de gemeente hier meer aan kan doen, bijvoorbeeld in de zorg, op de woning- en op de banenmarkt.

Dit is daarom wat de PvdA Leeuwarden voor de komende jaren als opdracht voor zich ziet. Doorgaan op de ingeslagen weg. Leeuwarden heeft een stap gemaakt, het is nu tijd voor de volgende. Anticiperend op de energie die de groei en de trots hebben losgemaakt sinds een jaar of tien. En tegelijkertijd inzetten op alles wat nodig is om alle wijken te laten bloeien en urgente opgaven het hoofd te hebben, zoals vergrijzing en klimaatverandering. Voor een nóg sterker, socialer en mooier thuis.

Hoe? Aandacht voor de mensen staat centraal. De mensen van nu en die van komende generaties. Met gerichte begeleiding, zorg en welzijn waarin de behoeften en mogelijkheden van mensen centraal staan. Met méér geld voor cultuur in alle wijken. Betere opleidingsmogelijkheden voor jong en oud. Méér woningen. Méér ongedeelde wijken waarin diverse mensen veilig samenleven. Met duurzame energie, respect voor het klimaat en het belang van de toekomst voorop.

Werk aan de winkel dus! Opdat onze gemeente verder groeit en bloeit, nog meer mensen trots maakt, en nog meer mensen een fijn thuis biedt. Nu en straks.

De programmacommissie

INHOUD

1 Werk & geld	9
1.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?	9
1.2 Wat zijn volgens de PvdA nu de belangrijkste opgaven?	10
1.3 Wat is de inzet van de PvdA de komende jaren?	11
2 Zorg & welzijn	14
2.1 Wat is het ideaalbeeld van de PvdA?	14
2.2 Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven?	15
2.3 Wat is de inzet van de PvdA de komende jaren?	16
3 Zorg voor jeugd	19
3.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?	19
3.2 Wat zijn volgens de PvdA nu de belangrijkste opgaven?	19
3.3 Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren?	20
4 Sport	25
4.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?	25
4.2 Wat zijn volgens de PvdA nu de belangrijkste opgaven?	25
4.3 Wat is de inzet van de PvdA voor de komende vier jaar?	25
5 Cultuur	29
5.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?	29
5.2 Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven?	29
5.3 Wat is de inzet van de PvdA de komende jaren?	30
6 Economie & onderwijs	34
6.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?	34
6.2 Wat zijn volgens de PvdA nu de belangrijkste opgaven?	34
6.3 Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren?	35
7 Wonen & leefbaarheid	39
7.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?	39
7.2 Wat zijn volgens de PvdA nu de belangrijkste opgaven?	40
7.3 Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren?	41
8 Klimaat, ruimte & bereikbaarheid	46
8.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?	46

8.2 Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven? 46

8.3 Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren? 47

9 Gemeentefinanciën **51**

9.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA? 51

9.2 Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven? 51

9.3 Wat is de inzet van de PvdA de komende jaren? 52

A.Stiens en omliggende dorpen **53**

1. Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA? 53

2. Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven? 53

3. Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren? 54

B.Grou en omliggende dorpen **55**

1. Wat is het ideaalbeeld van de PvdA? 55

2. Wat zijn voor de PvdA de belangrijkste opgaven? 57

3. Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren? 57

C. Leeuwarden "Oud-Oost" **59**

1. Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA? 59

2. Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven? 59

3. Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren? 61

Kandidaten 2022 **62**

Leeswijzer

Elk hoofdstuk kent een vaste opbouw. In deel 1 van elk hoofdstuk staat het ideaalbeeld; een beschrijving van de situatie zoals de PvdA deze voor zich ziet in een ideaal Leeuwarden. Deel 2 beschrijft de belangrijkste opgaven die de gewenste situatie in de weg staan. Tot slot, in deel 3, staat waar de PvdA zich de komende jaren in Leeuwarden voor wil inzetten om de opgaven aan te pakken en (waar mogelijk) het ideaalbeeld te bereiken.

JOOST DE CALUWE

I WERK & GELD

1.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?

Een menswaardig bestaan voor al onze inwoners. Een leven waarin ieders basisbehoeften aan bod komen, zonder dat dit ten koste gaat van anderen. Een leven waarin je een dak boven je hoofd hebt, eten en drinken kunt kopen en je veilig kunt voortbewegen in onze maatschappij. Maar voor een menswaardig bestaan zijn culturele, mentale maar ook sociale behoeften ons net zo goed belangrijk.

Erbij horen, mee kunnen doen, van belang zijn en respect ontvangen zijn voorbeelden van belangrijke sociale behoeftes. Ook onafhankelijkheid en de vrijheid om zelf belangrijke keuzes in je leven te maken, maken daar onderdeel van uit. Ze leiden tot een sterker gevoel van eigenwaarde en een positiever zelfbeeld. Vanuit dat positieve zelfbeeld verhoud je je ook veel beter tot andere mensen en dat leidt uiteindelijk tot een beter functionerende en vooral ook gelukkigere samenleving.

De PvdA vindt dat een ieder recht heeft op een sociaal betekenisvol leven. De meeste mensen bereiken dit door mee te doen aan de samenleving. Voor veel mensen is dit vanzelfsprekend in de vorm van (vrijwilligers)werk of school en de daar vaak uit voortvloeiende sociale contacten. Bij een te grote groep mensen in onze gemeente is meedoen echter niet vanzelfsprekend. De PvdA wil zich ook de komende jaren wederom sterk maken voor deze groep. De PvdA wil dat eenieder de kans krijgt het maximale uit zichzelf en uit het leven te halen. Soms is daar (tijdelijk) een steuntje in de rug voor nodig: de PvdA wil die steun geven. Om dit te realiseren sluit de gemeente zo goed als mogelijk aan op de situatie en behoefte van iedereen die steun nodig heeft. In Leeuwarden worden mensen niet in een mal

gedrukt, maar werkt de gemeente samen met jou aan je toekomst als dat nodig is. Deze 'op maat' gedachte is de norm van de gemeente Leeuwarden als het gaat om hulp bij het zoeken naar werk, een goede opleiding of ondersteuning in het sociaal domein.

In onze gemeente kan niet iedereen de druk en het tempo van de arbeidsmarkt aan. Bijvoorbeeld omdat je ziek bent, een beperking hebt, of omdat je te maken hebt met tegenslag in het leven. Soms is parttime werk, vrijwilligerswerk of gewoon sociaal actief zijn het hoogst haalbare. De PvdA is trots op alle mensen die naar vermogen een bijdrage leveren aan de samenleving en vindt dat alle mensen moeten kunnen rekenen op de solidariteit van mensen die het makkelijker aangaat. Die solidariteitsgedachte staat altijd voorop in het doen en denken van de PvdA. We willen dat de bestaanszekerheid van mensen met een lager inkomen groter wordt.

De PvdA gunt iedereen een menswaardig bestaan. Armoede geeft achterstand en leidt tot sociale uitsluiting. En alhoewel de rijksoverheid primair over de inkomenspolitiek gaat, doet de gemeente alles wat in haar macht ligt om armoede te bestrijden. Verschillende minimaregelingen van de gemeente komen mensen met een laag inkomen tegemoet. Ook is er de mogelijkheid om op een eenvoudige manier kwijtschelding van gemeentelijke belastingen aan te vragen.

Bijzondere aandacht is er voor kinderen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen. We vinden het belangrijk dat kinderen niet de dupe worden van schaarste thuis. Door sport, cultuur en schoolbenodigdheden te vergoeden zorgen we ervoor dat de kinderen zo normaal als mogelijk kunnen opgroeien. Dat is goed voor hun ontwikkeling.

De PvdA is tegen het wantrouwen dat ingebakken zit in veel 'sociale' wet- en regelgeving, vooral in de Participatiewet. De PvdA wil een

gemeente die samenwerkt met haar inwoners op basis van vertrouwen. De rechten en plichten die voortvloeien uit bijvoorbeeld de Participatiewet zijn voor veel mensen lastig te begrijpen, de gemeente moet ervoor zorgen dat iedereen de spelregels begrijpt. De gemeente kan dit bereiken door meer ervaringsdeskundigen in te zetten. Ook kunnen ervaringsdeskundigen helpen bij het anders reageren op spannende situaties in de gemeentelijke dienstverlening (stress- sensitiviteit ontwikkelen).

De spelregels moeten ook eerlijker worden. Als er fouten worden gemaakt worden mensen te snel weggezet als fraudeurs. Er volgen te vaak en te snel sancties die mensen alleen maar verder in de problemen brengen. De PvdA weet dat het overgrote deel van de mensen gemotiveerd is om vooruit te komen in het leven. Dat overmatig controleren, disrespectvolle behandeling en snel straffen niet alleen individuen onheus treft, maar ons als samenleving alleen maar verder op kosten jaagt. De PvdA wil dat dit stopt.

1.2 Wat zijn volgens de PvdA nu de belangrijkste opgaven?

Te veel mensen in de gemeente Leeuwarden staan aan de zijlijn. Er is enorm veel potentie in onze gemeente die niet wordt benut.

De werkloosheid in de gemeente zit, afhankelijk van de economische situatie, dikwijls dik boven de 10%. In het kielzog van dit gebrek aan welvaart zit een hele hoop sociale problematiek. Er wordt verhoudingsgewijs veel van WMO- en Jeugdzorg gebruik gemaakt in de gemeente Leeuwarden, maar ook de schuldenproblematiek in vooral Leeuwarden, is weerbarstig.

Nog steeds groeien er kinderen op in gezinnen waar gezond voedsel, schone kleren, jezelf kunnen verzorgen, een verjaardag vieren en het kunnen meedoen aan sport en cultuur niet vanzelfsprekend is. Dit

ondermijnt de kansengelijkheid en de menswaardigheid van ons bestaan als samenleving. In het hier en nu leven te veel mensen onder het bestaansminimum, maar ook nieuwe generaties wacht eenzelfde lot als we niet in het verweer komen. De gemeente kent een aantal nuttige minimaregelingen, echter het bereik van sommige regelingen is bij lange na geen 100%. Daar valt veel winst te behalen. De PvdA streeft naar meer werkgelegenheid, het vergroten van de baankansen en goede opleidingsmogelijkheden voor jong en oud en uiteraard moet werk ook lonen. Het minimumloon is echt te laag. Het moet worden opgekrikt naar 14 euro per uur.

In ons ideaalbeeld neemt aantal mensen dat werkloos is ook de komende tijd weer fors af. De afgelopen jaren is het aantal bijstandsuitkeringen met zo'n 600 afgenomen. We willen ook de komende periode deze trend vasthouden.

De PvdA wil dat mensen met schulden eerder en beter worden geholpen. Het duurt gemiddeld zo'n 5 jaar voordat mensen hulp vragen bij problematische schulden. Mensen ervaren een te hoge drempel in de schuldhulpverlening. In die 5 jaar lopen schulden onnodig op en in het kielzog van deze schulden krijgen mensen vaak te maken met een scala aan problemen. Hier valt volgens de PvdA een wereld te winnen. Er moet veel meer aandacht zijn voor schuldpredictie en vroegsignalering.

De gangbare praktijk is te vaak dat de kosten voor schuldhulpverlening de kosten van de ontstane schuld ver te boven gaan. Dat de schuldeisers nauwelijks iets terugzien van hun geld. Dat de schuldenaar jarenlang beroofd is van perspectief en een menswaardig bestaan. Er gaan dingen goed mis in de schuldhulpverlening.

De schuldhulpverlening moet sneller, passender en laagdrempeliger worden. In de schuldhulpverlening zijn veel partijen actief die niet altijd even goed met elkaar samenwerken. Kredietbank, wijkteams,

bewindvoerders, deurwaarders en vrijwilligersorganisaties moeten onder regie van de gemeente tot een strakke aanpak van schulden komen.

Te vaak is de overheid zelf ook debet aan het ontstaan van schuldenproblematiek. De gemeente moet daarom actief haar eigen handelen tegen het licht houden. Ook spreekt de gemeente andere overheden actief aan op ongewenste effecten van beleid en uitvoering aldaar.

Schulden zijn voor een aantal partijen in de keten te veel een verdienmodel geworden. De PvdA wil dat de gemeente excessieve winsten en gebrekkige kwaliteit in de keten van schuldhulpverlening gaat bestrijden.

1.3 Wat is de inzet van de PvdA de komende jaren?

Zeker zijn van je baan en van een degelijk inkomen

- De PvdA is tegenstander van de doorgeslagen flexibilisering van de arbeidsmarkt. Mensen hebben recht op 1,5p een volwaardig inkomen en zekerheid. De PvdA wil dat de gemeente allereerst zelf het goede voorbeeld geeft: de gemeente werkt zoveel als mogelijk met vaste contracten en met goede arbeidsvoorwaarden. De gemeente gebruikt haar positie door ook de markt hiertoe uit te nodigen. Social return en het streven naar een inclusieve arbeidsmarkt zijn belangrijke bouwstenen van het gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid.
- Lokale ondernemers hebben eenvoudige toegang tot gemeentelijke aanbestedingen. Lokale ondernemers verdienen een eerlijke kans bij gemeentelijke investeringen.
- PvdA zet zich in tegen discriminatie op arbeidsmarkt en stimuleert diversiteitsbeleid door onder andere de gemeentelijke organisatie als voorbeeld van inclusieve werkgever te laten zijn.
- De gemeente biedt werkervaringsplekken aan en stimuleert het bedrijfsleven om hetzelfde te doen.
- De gemeente hanteert maatwerk bij het vinden van werk. Daarnaast hanteert de gemeente maatwerk wanneer het gaat over mantelzorg en vrijwilligerswerk. Niet het beleid maar de mens en zijn behoeftes en competenties zijn leidend bij de gemeentelijke inzet. Hierbij is het mogelijk om scholing of trainingen te volgen die de baankansen verhogen.
- Jongeren onder de 27 zijn waar mogelijk aan het werk of volgen een opleiding. Geen jongere buiten beeld in de gemeente Leeuwarden.
- De PvdA ziet kansen in het faciliteren van parttime werk voor werkzoekenden. Dat moet beter lonen.
- Een nieuwe manier voor het oplossen van maatschappelijke

uitdagingen is werken met Social Impact Bonds (SIB). Bij een SIB pakken publieke en private partijen in gelijkwaardig partnerschap een maatschappelijk probleem aan. Pas als de vooraf afgesproken resultaten zijn gerealiseerd, betaalt de gemeente de investerende partij vanuit de schadelastbeperking die de oplossing oplevert. De PvdA Leeuwarden ziet SIB's als een kans tot innovatie van bijvoorbeeld de arbeidsmarkt, waarbij ondernemers meer verantwoordelijkheid kunnen nemen ten aanzien van werkzoekenden met afstand tot de arbeidsmarkt.

- De gemeente initieert de basisbaan. Jaarlijks kunnen 50 mensen vanuit de uitkering bij de gemeente in dienst komen om maatschappelijk waardevol werk te doen. Tegelijkertijd wordt daarbij werkervaring opgedaan die de kans vergroot om een plek te vinden op de reguliere arbeidsmarkt.
- De gemeente geeft het goede voorbeeld en introduceert een minimumloon van 14 euro per uur voor haar eigen werknemers maar ook voor verbonden partijen en voor bedrijven die werk uitvoeren voor de gemeente.
- In Leeuwarden wordt veel vrijwilligerswerk verricht en dat is van onschatbare waarde. Vrijwilligers zijn het bindmiddel van onze samenleving. We willen dit vrijwilligerswerk goed blijven ondersteunen via de vrijwilligerscentrale van Amaryllis.

De strijd tegen armoede zetten we voort

- De gemeente organiseert drie keer per jaar een communicatiecampagne omtrent het minimabeleid. Ze informeert mensen actiever over rechten en plichten die voortvloeien uit sociale wetgeving. 100 % bereik van de minimaregelingen en kwijtscheldingsmogelijkheden is het onwrikbare doel van de gemeente.
- Gelijke kansen. Kinderen die opgroeien in schaarste hebben recht om zich maximaal te kunnen ontwikkelen. De gemeente faciliteert via het kindpakket sport, cultuur en

schoolbenodigdheden. De PvdA wil dat de gemeente gaat kijken of we meer kunnen doen voor volwassenen die door geldgebrek verstoken blijven van sport en cultuur.

- De PvdA wil armoedebestrijding en het bevorderen van een gezonde leefstijl nadrukkelijker koppelen. Met de zorgverzekeraar worden hier een preventief leefstijlprogramma ontwikkeld.

Tegen schuld als verdienmodel en werken aan een snellere schuldhulpverlening

- De gemeente neemt meer regie in de schuldhulpverleningsketen. Partijen moeten beter met elkaar samenwerken om schulden te voorkomen of eerder in beeld te krijgen.
- De gemeente zorgt ervoor dat Amaryllis, bij signalen over schuldenproblematiek, in staat is om er op af te gaan. Geen papieren aanpak, maar meer de wijken in om problemen aan te pakken.
- De gemeente werkt stress-sensitief. Dit houdt in, dat men meer aandacht heeft voor de sociaal-emotionele ellende die gepaard gaat met problematische schulden of problemen met regelgeving. De hulpverlening van de gemeente wordt effectiever als we onze aanpak hierop baseren.
- We willen dat alle ambtenaren training krijgen in het op een menselijke manier omgaan met mensen die bij de gemeente komen.
- De aanpak van schulden gaat ook effectiever worden als we de kennis en kunde van ervaringsdeskundigen beter gaan gebruiken in onze aanpak. Niet alleen in beleid maar ook in de uitvoering gaat de gemeente meer gebruik maken van ervaringsdeskundigen.
- De PvdA wil een pilot schuldkwijting. Het afronden van een opleiding gaat meestal niet als de stress van het rondkomen en schulden je leven beheerst. De gemeente wil schulden

voorwaardelijk overnemen om het toekomstperspectief van deze jongeren veilig te stellen.

- De kredietbank koopt meerdere schulden op en treft 1 begrijpelijke regeling.
- De gemeente verzet zich tegen 'schuld als verdienmodel'. We werken met integere bewindvoerders en hulpverlening duurt niet langer dan noodzakelijk.
- Het voorkomen van schulden krijgt te weinig aandacht. De gemeente ontwikkelt en implementeert lesprogramma's voor de jeugd waarbij men leert om te gaan met geld. Ook risicovolle doelgroepen gaan mee in deze preventieve aanpak. Te denken valt bijvoorbeeld aan statushouders, studenten, mensen in de scheiding, laaggeletterden, LVB.
- In Leeuwarden wordt veel vrijwilligerswerk verricht. Dat is van onschatbare waarde. Vrijwilligers zijn het bindmiddel van onze samenleving. We willen dit vrijwilligerswerk goed blijven ondersteunen.

2 ZORG & WELZIJN

2.1 Wat is het ideaalbeeld van de PvdA?

Een goede gezondheid is de basis voor een fijn leven. Vandaar dat iedereen veel waarde toekent aan een goede gezondheidszorg in Nederland. De PvdA vindt: iedereen heeft recht op zo goed mogelijke zorg. Waarin de menselijke behoefte centraal staat en niet het budget of het systeem. We hebben groot vertrouwen in de mensen die werken in de zorg. Ze doen belangrijk werk, werken hard en we waarderen hen met een goed salaris.

Mensen die zorg krijgen, hebben een belangrijke stem in het vormgeven van hun zorg en ondersteuning. Eventueel met behulp van hun naasten. Ieder mens is uniek, iedere situatie is uniek. In het verlengde hiervan zijn mantelzorgers onderdeel van het zorgplan dat mensen samenstellen. In Leeuwarden zijn heel veel mantelzorgers. Zij zijn van onschatbare waarde en offeren soms veel op. We willen mantelzorgers steunen en overbelasting voorkomen.

De gemeente is hoofdzakelijk verantwoordelijk voor de WMO. Zij spant zich in om de WMO goed aan te laten sluiten bij andere zorg die mensen ontvangen. Samen met de zorgverzekeraar, zorgaanbieders en het ziekenhuis werken we aan een sterk zorglandschap in Leeuwarden. Hierbij werken sociale en medische disciplines samen aan individuele zorg én aan grotere opgaven. Zoals bijvoorbeeld het bevorderen van een gezonde leefomgeving en een gezondere leefstijl.

Goede en betaalbare zorg zijn wat ons betreft een maatstaf voor het beschavingsniveau van een land. Ons devies: in Leeuwarden krijgen mensen snel de zorg die bij hen past. Van huishoudelijke hulp tot

meer ingrijpende steun. Met persoonlijke aandacht en bekende gezichten, bijvoorbeeld in kleinschalige woon-zorglocaties.

Je weet nooit wanneer je zorg nodig hebt maar je moet erop kunnen rekenen als het zover is. De PvdA wil daarom af van de doorgeschoten marktwerking in de zorg. Concurrentie en het streven naar winst gaan te vaak ten koste van goede zorg.

Ondertussen vergrijst Nederland en ook Leeuwarden. Steeds meer mensen hebben zorg nodig. Die zullen ze vanzelfsprekend krijgen. Het dreigt hierdoor wel steeds duurder te worden. In de toekomst bestaat goede zorg nog meer dan nu uit preventie (zoals beweging en voeding) en problemen vroeg signaleren. Je kunt makkelijk naar de huisarts. Bij elkaar gaat het om leefbare wijken en dorpen. Dat mensen leven in een omgeving waarin zij makkelijk de fiets pakken of lopen en waarin mensen naar elkaar omkijken.

Ook is het belangrijk dat mensen (studenten, zij-instromers) graag willen werken in de zorg. Het is een sector waar trots en eer is te behalen.

Leeuwarden is een mooie toegankelijke stad maar kent ook zijn schaduwzijden. Een van deze schaduwzijden is de Weaze. Dit gebied met zijn ondernemers heeft de aandacht en verdient ook in de toekomst de aandacht. Iedereen verdient een veilige en gezonde werkomgeving. Zo ook de sekswerkers op de Weaze. PvdA is voorstander om goed in gesprek te blijven met de uitbaters en de uitbaters die zich zichtbaar verzetten tegen mensenhandel als gelijkwaardige samenwerkings- en sparringspartner te zien waardoor we samen meer kunnen bereiken. Wij willen dat sekswerkers goede voorlichting en hulp krijgen als ze kiezen voor dit werk maar ook als kiezen voor het stoppen daarom steunt de PvdA de uitstapprogramma's en maakt daar middelen voor vrij.

2.2 Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven?

De coronacrisis heeft ons allen (opnieuw) doen beseffen hoe waardevol goed georganiseerde gezondheidszorg is. De zekerheid dat er met deskundigheid en warme aandacht gevochten wordt voor de gezondheid, en soms zelfs voor het leven, van naasten is onbetaalbaar. Tegelijkertijd heeft de coronacrisis ook laten zien dat (delen van) de zorg onder druk staan. Ondoordachte bezuinigingen, marktwerking, bureaucrativering en onvoldoende waardering zorgen ervoor dat het stelsel kraakt. Liefdevolle zorg is onbetaalbaar, maar zeker niet gratis.

Het abonnementstarief in de WMO is zo'n ondoordachte maatregel. Doordat iedereen ongeacht zijn of haar inkomen en vermogen aanspraak kan maken op publiek gefinancierde huishoudelijke hulp ontstaat er een financieel probleem. We subsidiëren huishoudelijke hulp voor rijkere inwoners..

De overheveling in 2015 van zorgtaken naar de gemeenten ging gepaard met forse bezuinigingen. De inmiddels opgedane ervaringen laten zien dat gemeenten niet of nauwelijks de juiste ondersteuning kunnen leveren binnen het toegekende rijksbudget. Ook in Leeuwarden zijn er forse tekorten ontstaan. Door de hoge kosten blijft er te weinig geld over om serieus te investeren in preventieve programma's. Programma's die bijdragen aan een betere gezondheid en een op (vergrijpsde) termijn betaalbaar gezondheidsstelsel. De vicieuze cirkel moet doorbroken worden.

Een ander belangrijk knelpunt in de zorg is de versnipperde manier waarop we de zorg hebben georganiseerd. Veel verschillende partijen die vanuit verschillende wetgeving proberen een stukje van die gezondheidszorg uit te voeren. De gemeente is hierbij verantwoordelijk voor de WMO, Jeugdwet, welzijnswerk en voor de

GGD (Wet publieke gezondheid). Nog veel te vaak zien we dat partijen langs elkaar heen werken. Hierdoor wachten mensen onnodig lang of krijgen zelfs helemaal niet de zorg die men nodig heeft.

Op langere termijn zien we dat onze portemonnee in toenemende mate bepalend is voor onze gezondheid. Mensen met een lager inkomen hebben een levensverwachting die gemiddeld 7 jaar lager is dan hogere inkomensgroepen. Het verschil in aantal in goede gezondheid geleefde jaren is zelfs 18 jaar. Zaken als kennis, stress en het eigen risico maken het verschil. Aan deze schokkende en verwerpelijke tweedeling in onze samenleving moet een einde komen. Wij willen dat iedereen een veilige en gezonde werkomgeving heeft. De ervaring leert ons dat de seksbranche, en in ons geval de Weaze, regulering verdient. Van vanzelfsprekendheid van een veilige en gezonde werkomgeving is helaas geen sprake. Dat betekent dat er strenge eisen komen aan werkplekken, werktijden en handhaving. Wij willen in samenwerking met het onderwijs meer inzetten op preventie en gesprek over seksuele afhankelijkheid. Mensenhandel, geweld, dwang en uitbuiting komen in geen andere branche meer voor dan in de prostitutie. PvdA wil deze branche niet verbieden maar erkent wel dat dit een branche is waar wij moeten reguleren. PvdA wil iedere vorm moderne slavernij zoals seksuele-, arbeids-, criminele uitbuiting stoppen. Helaas hebben wij ook in Leeuwarden hiermee te maken. De onderzoeken tonen aan (Rapport mensenhandel 2020) dat de meeste sekswerkers hun werk gedwongen doen. Daarnaast is een zorgelijke ontwikkeling door de rapporteur Mensenhandel geconstateerd. Twee tot drie jongeren op iedere Nederlandse basisschool heeft op een of andere manier te maken met seksuele afhankelijkheid. In onze gemeente komt dit neer op ca 40 kinderen. Deze verontrustende ontwikkeling willen wij stoppen.

2.3 Wat is de inzet van de PvdA de komende jaren?

Geen bezuinigingen op zorg en laagdrempelige zorg voor iedereen

- De PvdA wil niet dat er de komende jaren nog bezuinigd wordt op de WMO. De gemeente heeft recentelijk een herijking van de WMO-ondersteuning ondergaan. Sinds een klein jaar vormen negen buurt- en dorpskamers de toegang tot de ondersteuning in het sociaal domein. Op termijn willen wij voorzien in meer dorpskamers indien daar de behoefte aan is. De PvdA steunt deze inhoudelijke beweging en wil dat de buurt en dorpskamers meer ondersteuning van opbouwwerkers krijgen om optimaal te kunnen functioneren. De gemeente zorgt dat er aan elke buurt- of dorpskamer een opbouwwerker is gekoppeld.
- Om de toegankelijkheid van gemeentelijke hulp te borgen is het noodzakelijk dat Amaryllis en de gemeente veel bekendheid geven aan het bestaan en functioneren van de buurt en dorpskamers.
- Laagdrempelige mentale hulp is aanwezig in elke buurt- en dorpskamer. De PvdA vindt dat elk wijkteam maatschappelijk werkers moet bevatten. Samen met de praktijkondersteuner GGZ vormen zij de 1ste lijns geestelijke gezondheidszorg die indien nodig kunnen verwijzen naar tweedelijns GGZ ondersteuning.
- De bestrijding van eenzaamheid krijgt de komende jaren een blijvende impuls middels het programma 'Over de Drempel'. Hierbij worden culturele projecten ingezet om ontmoeting te stimuleren en eenzaamheid te bestrijden.
- De PvdA wil een gerichte aanpak voor de bestrijding van laaggeletterdheid en digitale geletterdheid bevorderen. Daarbij is de inzet van taalambassadeurs essentieel. Ook willen we aandacht voor het bijscholen op digitaal gebied, digitale weerbaarheid en de kennis vergroten over cybersafety.

- De PvdA staat voor samenwerking in de gezondheidssector. Samen met zorgverzekeraar en zorgaanbieder zorgen we ervoor dat de verschillende zorgwetten (WMO, WLZ, WPG en ZVW) naadloos op elkaar aansluiten in de gemeente Leeuwarden. De belofte "1 gezin, 1 plan en 1 regievoerder" moet beter worden waargemaakt.
- De PvdA wil dat de gemeente voldoende grip krijgt op de uitvoering van de gemeentelijke zorgtaken. Om de gemeentelijke verantwoordelijkheden goed te kunnen invullen, is het nodig dat de gemeente maximale grip en sturing heeft. We doen onderzoek naar mogelijkheden om dat te realiseren.
- De PvdA-Leeuwarden loopt voorop in de lobby om het eigen risico in de zorg en het WMO abonnementstarief af te schaffen. De gemeente moet het eigen risico voor mensen met een laag inkomen compenseren vanuit het gemeentelijke minimabeleid. Gebrek aan geld kan en mag geen reden zijn om zorg te mijden.
- Leeuwarden kampt zoals heel Friesland met een huisartsentekort. De gemeente dient samen met de zorgverzekeraar een aanpak te ontwikkelen. We onderzoeken wat oplossingen kunnen zijn en staan open voor radicale oplossingen.
- De PvdA wil dat mensen met een beperking mee kunnen doen in de samenleving naar eigen wens en vermogen. Net als iedere andere burger. Dit staat in het 'VN-verdrag Handicap' dat in Nederland sinds juli 2016 geldt. Ook in onze gemeente kunnen mensen met een beperking zelfstandig wonen en werken, onderwijs volgen, reizen, een avondje uitgaan, sporten. Wij willen samen met ervaringsdeskundigen aan de slag om dat te verbeteren in onze gemeente.

Investeren in een goede gezondheid begint bij preventie

- De PvdA wil de komende periode een integraal preventieplan

voor het sociaal domein opstellen dat aansluit op het Provinciale Friese preventieplan. We willen van kinds af aan meer focus op gezondheid, welzijn en preventie. Dwars door alle wetgeving en met diverse maatschappelijke partijen willen we kijken hoe we over de volle breedte een gezondere leefstijl kunnen bereiken. Wijkteams moeten structureel meer tijd krijgen om problemen te voorkomen in plaats van ze te bestrijden.

- Het stedelijk vernieuwingsprogramma Oud-Oost is dé kans om te komen tot een integrale aanpak die uiteindelijk kan worden uitgerold over de gehele gemeente. We willen hier minimaal 1 miljoen euro structureel voor uittrekken.
- We willen dat er in de gemeente Leeuwarden meer aandacht komt voor mondzorg. Samen met tandartsen en de zorgverzekeraar willen we de komende vier jaar het bezoek aan de tandarts vergroten. Ook willen we het tandartsbezoek van jongeren naar 100% brengen. Nog in 2022 komt er een aanvalsplan. Een begin kan zijn om kinderen op te halen bij school om mee te nemen naar de tandarts.

De menselijke maat en maatwerk als norm in de zorg

- De PvdA wil meer ruimte voor de zorgprofessionals. Alle gemeentelijke hulpverleners worden getraind om maatwerk toe te kunnen passen. Niet de regels of protocollen, maar de mens is het uitgangspunt! Ook andere zorgpartijen willen we enthousiasmeren voor deze methodiek. Binnen de WMO zetten we het beschikkingsvrij werken door: tijd van zorgmedewerkers moet niet worden verspild aan papierwerk.
- De PvdA vindt het belangrijk dat er met, en niet over, mensen wordt gesproken. Zorgbehoevenden en hun naaste omgeving stellen samen met de zorgprofessional de zorgplannen vast.
- De gemeente moet wat ons betreft in het gehele sociaal domein meer gebruik maken van ervaringsdeskundigen.

Lotgenoten begrijpen elkaar beter en kunnen vanuit eigen ervaring meerwaarde bieden in tal van ondersteuningsvormen. De gemeente faciliteert opleidingstrajecten en maakt ruim gebruik van ervaringsdeskundigen.

- De PvdA wil dat er planologisch medewerking wordt verleend aan kleinschalige woonzorg initiatieven in een veilige en ouderenvriendelijke woonomgeving. Ook met behulp van publiek geld moet hier op worden gestuurd. De komende jaren zullen we met name moeten inspelen op de steeds ouder wordende bevolking waaronder de groeiende groep dementerenden in onze samenleving, zowel qua zorg als qua huisvesting. Denk hierbij ook aan veiligheid in het verkeer dmv het verlengen van de oversteektijden van verkeerslichten.

Verdere professionalisering in de prostitutiesector

- De gemeente evalueert het huidige prostitutiebeleid in samenwerking met de ketenpartners en ondernemers.
- Er komt een intakesysteem naar Gronings model waarin er vooral gesprekken en screening plaats vindt alvorens een pasje verstrekt wordt dat nodig is voor legaal prostitutiewerkzaamheden.
- Er komt een keurmerk voor de uitbaters die aan kunnen tonen dat ze zich aan alle gestelde eisen houden.
- Handhaving verdient professionaliseringsslag waardoor betere handhaving plaatsvindt.
- Het uitstapprogramma wordt in samenwerking met ketenpartners opgesteld.
- PvdA steunt het initiatief van een overweeghuis.
- In samenwerking met Fier wordt voorlichting op de middelbare scholen geïntensiveerd.

MIRKA ANTOLOVIC-TIPURIC

3 ZORG VOOR JEUGD

3.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?

Alle kinderen krijgen gelijke kansen. Waar je vandaan komt en in welk gezin je opgroeit, heeft geen invloed op mogelijkheden om je te ontwikkelen tot wie je bent, wat je leuk vindt en wat je kunt.

Kinderen krijgen gelijke kansen en geven dit ook weer door aan hún kinderen.

De PvdA vindt het belangrijk dat we met elkaar - gemeente, scholen, sportverenigingen, burens etc. - perspectief bieden aan alle kinderen. Als samenleving halen we alles uit de kast om ervoor te zorgen dat we klaar staan voor kinderen en hun ouders. Met onderwijs dat kinderen gelijke kansen biedt.

Dit betekent dat we ouders, kinderen en bijvoorbeeld ook hun leraren, bijstaan met raad en daad, met tips, trainingen en zo nodig extra begeleiding of een behandeling. Voor kinderen met complexe problemen of trauma's of door bijvoorbeeld misbruik of mishandeling, bieden we de veiligheid, zorg en professionele hulp.

Dit betekent niet dat we elk kind dat wel eens lastig gedrag vertoont, meteen bestempelen met een professionele indicatie en een jeugdhulptraject. Bestempelen is niet sociaal. Naast mensen gaan staan, dat is wel sociaal. De juiste zorg op de juiste plek: ook sociaal - en van belang uit preventief oogpunt.

Tot slot zit onze stad vol tieners en jongeren die toegroeien naar zelfstandigheid. Naast goed onderwijs, vraagt dit om plekken waar zij met elkaar een leuke tijd kunnen hebben. In de horeca, maar ook in laagdrempelige gelegenheden dichtbij, zoals een jeugdsoos of

jeugdhonk. Ook verdienen zij een geschikte plek om te werken aan huiswerk of studie.

3.2 Wat zijn volgens de PvdA nu de belangrijkste opgaven?

Te vaak komt het nog voor dat kinderen opgroeien in een gezin waarin het de ouders niet lukt een gezonde en veilige omgeving te bieden. Ouders hebben niet altijd de kennis of hebben zelf niet het goede voorbeeld gehad, om hun kinderen structuur, aandacht en gezonde voeding te bieden. Deze kinderen kunnen zich niet even goed ontwikkelen als kinderen met dezelfde talenten maar uit andere gezinnen. Die kans-ongelijkheid willen we aanpakken.

Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de jeugdzorg. Dit gaat nog verre van goed. Het kost ook telkens te veel geld. Dat het Rijk (mogelijk) extra geld ter beschikking gaat stellen, is maar een deel van de oplossing. Belangrijker is dat we allerlei onnodige labels en stempels op kinderen zijn gaan plakken. Hiermee zeggen we als samenleving: jij bent een kind met een afwijking. Dit is funest voor deze kinderen. Kinderen moeten zoveel mogelijk zichzelf kunnen zijn en blij kunnen zijn met zichzelf.

Bij opvoed- en opgroeioproblemen wordt te snel gekeken naar wat er 'mis' is met het kind in plaats van te kijken naar de totale situatie, zowel thuis als op school.

De behandeltrajecten voor al deze 'labels' kosten veel geld, dat we daardoor niet kunnen inzetten voor kinderen met ernstiger veiligheids- en ontwikkelproblemen.

Ouders willen - mede onder invloed van maatschappelijke druk- ook steeds vaker dat hun kind goed scoort op school. Lukt dat niet? Dan

is er vast een probleem met het kind. Een indicatie is snel geregeld en de jeugdzorgmarkt heeft een mooi traject klaarliggen.

Hier komt de tweede oorzaak van het labelen aan de orde: de inkomsten van jeugdzorgaanbieders bestaan uit het verkopen van losse behandeltrajecten. Het liefst voor relatief eenvoudige behandelingen die voorspelbaar en financieel rendabel zijn. Daardoor krijgen juist de kinderen die last hebben van ingewikkelder problemen, niet de hulp die ze nodig hebben. De markt vindt deze doelgroep financieel te riskant.

Een ander probleem in deze sector is gebrek aan ambitie in het werkveld. Jeugdzorg is hard werken terwijl waardering niet vanzelfsprekend is. Boze ouders; stugge samenwerkingspartners; dwingende gemeenten; negatieve pers - het is zeker niet altijd plezierig werken.

Ondanks aanhoudend enthousiasme voor en betrokkenheid bij deze sector en bij de doelgroep, zijn veel jeugdzorgwerkers helaas niet zelden het geloof en de energie verloren om vooruit te denken.

Aanvullende uitdaging is dat niet alle jongeren in Leeuwarden probleemloos hun zelfstandigheid weten te vinden. Als kinderen 18 jaar worden, verandert er financieel veel. De financiën voor een 18-jarige zijn soms onbekend en/of ingewikkeld, ook voor de ouders. Daarnaast zijn er nog te weinig plekken om iets leuks te doen met elkaar. Horeca kost geld, kent leeftijdsgrenzen en niet iedereen houdt van de drukte die je daar kunt aantreffen. Daarbij is het niet voor alle tieners vanzelfsprekend iets leuks te doen met anderen: eenzaamheid en neerslachtigheid komt te vaak voor, zeker sinds de corona-uitbraak. Tot slot constateren we dat niet iedereen een thuis heeft om rustig te studeren.

3.3 Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren?

In de eerste plaats vindt PvdA dat we met elkaar accepteren dat kinderen verschillen en dat opvoeden gepaard gaat met pieken en dalen. We willen de bandbreedte van 'normaal' oprekken en kinderen niet het stempel geven dat ze afwijken. De jeugdzorg die we hebben, willen we inzetten voor de kinderen die serieuze risico's lopen ten aanzien van hun veiligheid, ontwikkeling en gezondheid. In vakjargon heet dit normaliseren, demedicaliseren en minder classificerende diagnostiek toepassen.

Om dit te bereiken moet er veel gebeuren- bij ouders thuis, in de jeugdzorg en het onderwijs- maar in elk geval is er veel moed voor nodig. De moed bij ouders om hulp te vragen bij de opvoeding van hun kind. Moed bij jeugdzorgwerkers om 'nee' te zeggen tegen ouders die een behandeling willen voor hun kind. Moed om bij de burens aan te bellen en hulp aan te bieden, als je ziet dat een kind dagenlang rondloopt in vieze kleren. Moed voor leerkrachten om met ouders in gesprek te gaan over hun kind dat steeds honger heeft of slaapt tijdens les. Moed voor jeugdzorgwerkers om hard in te grijpen als het écht misgaat in een gezin. Moed bij de gemeente om opvoeding niet te beschouwen als iets eigens waarmee geen bemoeienis gewenst is. En de moed in de jeugdsector om kritisch en met ambitie met elkaar te kijken naar wat een kind echt nodig heeft. Dit is niet altijd een behandeling. De volgens de PvdA vereiste omwenteling in de maatschappij en in de jeugdzorg kost tijd. Dit vraagt een gezonde balans tussen het geduld dat nodig is om te bouwen en de noodzaak om kinderen al snel beter te helpen.

Om stappen te zetten is het van belang te focussen op de oorzaken van problemen. Kinderen zelf zijn vaak niet het probleem. Hun omgeving kan er niet mee omgaan. Of hun omgeving heeft het probleem gecreëerd.

De PvdA wil:

De positie versterken van ouders (en/of verzorgers)

- Een begin maken met het maatschappelijk besef dat ouders in eerste instantie zelf verantwoordelijk zijn voor het opvoeden en opgroeien van hun kind
- Ouders schroom laten afwerpen hulp te vragen bij opvoeden en opgroeien, onder andere met een langjarige publiekscampagne
- Werk maken van zo veel mogelijk groene woonomgevingen (buurten, wijken, pleinen, straten etc.) met sterke sociale cohesie waarin mensen oog hebben voor elkaar en preventief kunnen handelen.
- De toepasbaarheid en bekendheid van het Kindpakket vergroten, gericht op meer arbeidsmarktparticipatie van ouders en het vergroten van het toekomstperspectief van kinderen (huiswerkbegeleiding, gezond leven, talentontwikkeling etc)
- Inzetten op begeleiding van kinderen in een scheidings situatie.

Scholen en leerkrachten versterken

- Met het basis- en middelbaar onderwijs een visie ontwikkelen op hoe zij een toekomstbestendige plek kunnen bieden aan al onze kinderen, en afspraken maken over onder andere:
 - beter onderwijs ontwikkelen in plaats van meer behandelingen geven
 - de totstandkoming van schooladviezen die kinderen krijgen
 - het gemiddeld hoge niveau van laaggeletterdheid aanpakken
 - het stimuleren van een gezonde leefstijl
 - voor ieder kind is er een plek in het onderwijs
 - de ontwikkeling van alle kinderdagverblijven en

- basisscholen tot integrale kindcentra
- de structurele inzet van jeugdondersteuners in integrale kindcentra (JoK's)
- het verder ontwikkelen van naschools aanbod voor alle kinderen, bijvoorbeeld met lokale sportverenigingen en culturele instellingen
- verdere optimalisatie van signalering en preventie
- specifiek (aanvullend) beleid voor bepaalde wijken waar relatief veel kinderen wonen met gezondheids- en/of leerproblemen.

Focus en ambitie aanbrengen in de jeugdzorg

- De eerste 1000 dagen van een kind (vanaf de bevruchting

t/m het tweede jaar) als uitgangspunt te nemen voor het ontstaan van belangrijke problemen op latere leeftijd, zowel fysiek als geestelijk, en hier beleid op ontwikkelen over maken, onder andere met het consultatiebureau en de kinderopvang (aansluitend op het lopende Kansrijke Start).

- De jeugdgezondheidszorg (jgz; consultatiebureau) een meer prominente rol geven in beleidsontwikkeling (benutten van hun data/kennis), signalering, preventie en interventies, bijvoorbeeld gericht op logopedie en motorische ontwikkeling.
- In de triage veel scherper onderscheiden wat opvoed- en opgroei problemen zijn, en wat serieuze risico's zijn voor de ontwikkeling, veiligheid en gezondheid van een kind (terugdringen van de hoeveelheid classificerende diagnostiek)
- Inzetten op laagdrempelige opvoedondersteuning met buurtgezinnen, steungezinnen, ervaringsdeskundigen, pleeggezinnen, gezinshuizen en pleeghuizen.
- Het werkveld uitdagen gezamenlijk nog meer werk te maken van uitstroom, kwaliteit, in te zetten op effectieve interventies (inhuisplaatsing in plaats van uithuisplaatsing?), en samenhangende verklarende analyses ter onderbouwing.
- Het werkveld uitdagen gezamenlijk nog meer te kijken naar de gezinscontext en zaken als gezondheid, armoede en structuur - minder medisch perspectief, meer sociaal.
- Voor behandelen van kinderen met een complexe zorgvraag willen we geen financiële beperkingen.
- De mogelijkheden vergroten om ook andere sectoren dan jeugdzorg, zoals het welzijnswerk, (preventief) in te zetten om situaties in gezinnen te verbeteren.
- Jongerenparticipatie en ervaringsdeskundigen verder inzetten om de kwaliteit van zorg te verbeteren, bijvoorbeeld door regionale invulling van de nationale GGZ Jongerenraad.
- Onverminderde aandacht voor het zo veel mogelijk beperken

van bureaucratie, topinkomens en andere verspilling van publieke middelen.

- Steun uitspreken voor verbeterinitiatieven en -projecten die lopen in de sector, zoals de Beweging tot 0, Stroomop en Van nu tot nul.

De regionale samenwerking in Fryslan beter benutten

- Met gemeenten een balans vinden tussen collectieve kracht en individuele autonomie, om de gewenste stappen in samenleving, jeugdzorg en onderwijs te realiseren - op het gebied van bijvoorbeeld:
 - het maatschappelijk besef over de rol van ouders
 - inkoop
 - investeren in kennisontwikkeling
- Met de relevante organisaties vanuit gezamenlijke verantwoordelijkheid voor dezelfde maatschappelijke opgave, te werken vanuit partnerschap - bijvoorbeeld zoals vastgelegd in het convenant 'Handen op elkaar voor onze jeugd'.

De zelfstandigheid van tieners ondersteunen

- In risicogebieden en bij risicogezinnen tijdig inspelen op de aanstaande financiële verplichtingen van bijna 18-jarigen en hun ouders.
- Met jongeren onderzoeken welke behoeftes er zijn op het gebied van (openbare) ontmoetings- en studieplekken.
- Eenzaamheid uit de taboesfeer halen, onder meer via scholen en huisartsen.
- De gemeente biedt toegankelijke informatie over de veranderingen naar 18+.

BAUKE AALBERS

SCHAAP

DIRK VISSER

4 SPORT

4.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?

Sport brengt mensen in beweging met het doel om te groeien. Groeien in gezondheid, in zelfvertrouwen, in vriendschappen en in geluk.

Sport dus als middel om gezond te zijn, te blijven en te worden. Maar ook als middel voor sociale samenhang en in integratie te bevorderen. Bovendien: een gezond lichaam en een gezonde levensstijl op jonge leeftijd maakt ook dat je veel minder gezondheidsklachten hebt op latere leeftijd. Dat geeft veel levensgeluk en minder zorgkosten.

Om dat goed vorm te geven is het belangrijk dat iedereen laagdrempelig toegang heeft tot sport. Van jong tot oud, van arm tot rijk, van beginnende tot gevorderde sporter en zowel in de stad als in de dorpen. Daar helpt een openbare ruimte bij waarbij je wordt uitgenodigd om actief te worden.

De openbare ruimte is ook belangrijk om gratis te kunnen bewegen. Denk dan aan beweegtuinten, sporttoestellen op straat of in parken. Ook aantrekkelijke groene hardloop-, wandel- of fietsroutes horen daarbij. Net zoals goed sportonderwijs bij op scholen, sportverenigingen en particuliere sportclubs. Verenigingen vormen het cement van de samenleving, het zijn ontmoetingsplekken voor jong en oud. Verenigingen waarvan we steeds meer een maatschappelijke invulling van vragen moeten veel beter worden geholpen om die rol te vertolken. Dat betekent investeren en versterken van verenigingen.

Tegelijkertijd is goed presterende topsport een belangrijke stimulans

voor breedtesporters. Bovendien werkt topsport en de beleving daarvan, ook verbindend. Kijk maar naar de volle tribunes bij de thuiswedstrijden van Cambuur of Aris. Of kijk naar de volle dorpspleinen en vreugde als Grou SKS kampioen wordt of Erwin Zijlstra uit Easterlittens Koning wordt van de PC.

4.2 Wat zijn volgens de PvdA nu de belangrijkste opgaven?

De kloof tussen arm en rijk laat zich goed zien in de mate van gezondheid. Arme mensen leven gemiddeld 7 jaar korter en zelfs 18 jaar minder lang in volle gezondheid. Dat is voor ons onacceptabel. Sport is een belangrijk instrument om deze tweedeling tegen te gaan. Om sport in de volle breedte te ondersteunen zijn goede faciliteiten nodig en vooral sterke verenigingen. Veel sportverenigingen kampen met een gebrek aan vrijwilligers. Verder zijn commerciële sportabonnementen niet voor iedereen betaalbaar. Daarnaast zijn de mogelijkheden om uitdagend te bewegen in de (groene)openbare ruimte te beperkt.

4.3 Wat is de inzet van de PvdA voor de komende vier jaar?

Om sport en gezonder leven voor iedereen mogelijk te maken willen we inzetten op de volgende elementen:

Meer bewegen - thuis, buiten en op school

- Meer vakleerkrachten op basisscholen, dus meer gericht bewegingsonderwijs (dit ontlast ook de leerkracht).
- We zetten sport actiever in ter bevordering van onze gezondheid, conform het advies van de Nederlandse Sportraad.

- De gemeente initieert bij onderwijs, sport- en beweegaanbieders het belang van breed motorische ontwikkeling (oa. ASM).
- In de openbare ruimte zowel in de nieuwbouwwijken als bij herstructurering, wordt integraal bewegen en sportfaciliteiten mee ontworpen. Het plan Nieuw Oud Oost leent zich hier goed voor. Een "skillsgarden" (naar voorbeeld van Almere) zou heel passend zijn.

Iedereen kan meesporten

- Meer buurtsportcoaches: zij leggen de verbinding tussen scholen en verenigingen en de kinderen in de wijken en dorpen. Ze werken activerend, stimulerend en voor iedereen.
- Sporten wordt voor iedereen mogelijk gemaakt. Dus ook voor doelgroepen die soms verder van sport afstaan of dat sociaal moeilijk vinden. Bijvoorbeeld voor de LHBTI+ gemeenschap of voor mensen met een lichamelijke beperking moet sport en bewegen goed toegankelijk zijn.
- We blijven het Kindpakket actief inzetten en promoten voor mensen met een krappe beurs. Zodat daardoor echt alle kinderen kunnen deelnemen aan sport en bewegen.

Vitale verenigingen, accommodaties en Fryske sporten

- De gemeente ondersteunt de sportverenigingen. De nadruk ligt op breedtesport. De gemeente heeft oog voor wensen en opmerkingen van sporters over hun accommodaties. Zo wil de PvdA in ieder geval een volwaardig sportpark in de nieuwe wijk Middelsee. We willen de sporthal De Twine in Grou renoveren. Kunstgrasvelden (zonder rubber infill) in Wergea en Jirnsum zijn nodig. In Stiens willen we een volwaardige speeltuin op basis van het ASM-model realiseren.
- Sportaccommodaties zijn en blijven bruisende activiteitencentra. Accommodaties kunnen vaker en breder worden gebruikt dan nu het geval is.

- We willen meer aandacht voor de traditionele Friese sporten als kaatsen en fierljeppen. Vooral kaatsen werkt verbindend in de dorpen en heeft een rijke culturele traditie. Dat verdient meer aandacht en bevordering.
- Als echte watersportgemeente zetten we in op alle vormen van watersport. Van Skutsesielen tot zeilen, van flyboarden, (kite)surfen tot suppen. Er is dringend behoefte aan een nieuwe watersportvisie. Deze moet gaan over de voorzieningen, de watersport verbindingen tot en met de economische potentie en vermarkting van de watersportsector.
 - Zo willen we nog steeds een oostelijke vaarverbinding van Leeuwarden centrum naar de Alde Feanen en Grou (met draaibare Prins Hendrikbrug)
 - De Leeuwarder SKS dag op Lemmer zou in Grou moeten worden gevaren, in onze eigen gemeente.
 - Verder willen wij dat er meer geaatst wordt op het Oldehoofsterkerkhof. Ook willen wij roei- en supwedstrijden in de grachten zien en stellen wij het doel de suphoofdstad van de wereld te worden.

Leeuwarden topsportgemeente

- In Leeuwarden is ook ruimte voor topsport. De PvdA heeft zich altijd hard gemaakt voor Cambuur en zal dat blijven doen. We werken actief mee aan een nieuw stadion in het WTC gebied. Cambuur kan op deze locatie haar sportieve ambities op de lange termijn (een stabiele eredivisieclub) waar maken.
- Cambuur moet naast het nieuwe stadion over een goed trainingscomplex beschikken waar idealiter ook de jeugdopleiding een plek vindt. Deze accommodatie kan goed in samenwerking met een andere sportclub functioneren.
- Ook Aris en de Elfstedenhal vinden in de gemeente een serieuze gesprekspartner. De Elfstedenhal gaat meer en meer

onderdeel uitmaken van het hele WTC gebied. Ze biedt naast Thialf, mogelijkheden om zowel recreatief als professioneel de schaatssport te beoefenen.

- We zouden het prachtig vinden als Leeuwarden samen met de provincie Fryslan en het Rijk, zich inzet voor het laten starten van een grote internationale wielerronde zoals de Tour, de Giro of de Vuelta. Een tijdrit op de Afsluitdijk (als opening van de vernieuwde Afsluitdijk?) en de Elfstedentocht als etappe met start en finish in Leeuwarden is een prachtige koers, levert mooie beelden op werkt inspirerend voor veel inwoners.

**NEUSHOORN
LOADING DOCK
NIET PARKEREN**

car model

5 CULTUUR

5.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?

Het is fijn leven in een kleurrijke, bruisende en uitdagende omgeving. De eeuwenoude stad, de dorpen maar ook het omliggende landschap zijn belangrijke cultuurdragers. Ze vormen een prachtig decor waarbinnen cultuur gemaakt en geconsumeerd wordt.

In de gemeente Leeuwarden zorgen honderden verschillende vormen van cultuur voor verwondering, verblijding, ontwikkeling en voor ontmoeting. In een tijd waarin sociale verbanden vluchtiger worden, is het prettig dat cultuur nog de kracht heeft om als 'cement van de samenleving' te fungeren.

De PvdA wil dat iedereen de mogelijkheid heeft om laagdrempelig in z'n directe omgeving mee te doen aan muziek, kunst en cultuur... of om dat alles te beleven. Popconcerten in de Westerkerk of Neushoorn, theatervoorstellingen van Meeuw of Tryater in de Harmonie of een dansvoorstelling bekijken van internationaal dansgezelschap Ivgy&Greben of misschien zelf een instrument bespelen in één van onze muziekverenigingen; het kan allemaal in onze gemeente.

We merken dat culturele hoofdstad 2018 de mogelijkheden in onze gemeente heeft vergroot. Voor, tijdens, en na 2018 is de culturele dynamiek in Leeuwarden (Fryslân) zienderogen toegenomen. Het heeft het artistieke klimaat in de gemeente Leeuwarden een impuls gegeven. We willen dit vasthouden en waar mogelijk versterken.

Een gunstig cultureel klimaat in onze gemeente helpt bij ons streven naar een kansrijkere en inclusievere samenleving.

We weten dat cultuureducatie kinderen met een verschillende achtergrond bij elkaar brengt. Het helpt bij hun ontwikkeling en het zelfvertrouwen groeit. Diezelfde cultuurmakers zorgen er letterlijk voor dat er meer mensen meedoen in de onze samenleving bij het maken en tonen van hun werk. Er is geen discussie over mogelijk: cultuur helpt ons bouwen aan een inclusievere, socialere en duurzamere toekomst.

Naast de intrinsieke waarde van kunst en cultuur zorgen de vele creatieve initiatieven er ook voor dat steeds meer bezoekers Leeuwarden willen ontdekken. Dat leidt tot meer economische activiteiten. De stadspromotie van de gemeente Leeuwarden moet zich blijven richten op bezoek van cultuurtoeristen.

De economische kracht van de culturele sector en de positieve bijdrage die cultuur levert aan het vestigingsklimaat is van onmisbare waarde voor de regio. Het is deze opwaartse spiraal waarin de PvdA wil blijven investeren.

Meer culturele en creatieve activiteiten zullen bijdragen aan meer welvaart, welzijn en geluk in de gemeente Leeuwarden.

5.2 Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven?

De gemeente Leeuwarden verdient een stadsbestuur dat de komende jaren stevig blijft investeren in een rijker cultureel klimaat. De PvdA wil dat we de energie van Culturele Hoofdstad vasthouden. De afgelopen jaren is deze ambitie gedwarsboemd door Corona, maar ook door ontbrekende financiële ruimte.

De gemeente Leeuwarden geeft slechts twee procent van haar geld uit aan cultuur. Dat is onvoldoende om de status van culturele hoofdstad van Friesland te behouden. Ook in vergelijking met andere gelijksoortige steden is het nogal weinig.

De culturele basis is nog niet overal op orde. Te veel instellingen in Leeuwarden zijn aangewezen op incidenteel geld. Sommige instellingen krijgen net te weinig geld om hun programma te optimaliseren. Bij de gemeente is te weinig ruimte om nieuwe initiatieven op een goede manier te ondersteunen. Doordat sommige instellingen een te wankel financiële basis hebben, ontstaat het risico dat de programmering in cultureel opzicht vervlakt. In deze situatie spelen commerciële afwegingen immers een grotere rol dan culturele afwegingen in de totstandkoming van de programmering. De PvdA wil deze situatie doorbreken.

Veel van de culturele programmering heeft zich de afgelopen jaren afgespeeld in of rondom ons stadscentrum. Dat is logisch maar brengt met zich mee dat je niet iedereen in onze gemeente bereikt. Op dit moment worden de (buiten)wijken en dorpen nog niet voldoende betrokken bij het versterken van het culturele klimaat. Om het culturele klimaat te versterken en deelname aan cultuur te vergroten, vinden we het noodzakelijk de wijken en dorpen meer te betrekken bij de totstandkoming en uitvoering van culturele projecten.

De coronacrisis heeft de culturele wereld hard geraakt. Niet alleen acteurs, musici en makers hebben financiële klappen te verwerken gekregen. Faciliterende medewerkers, technici en mensen werkzaam in de cultuur gerelateerde horeca hebben het zwaar te verduren had. Bovenop de vaak ontoereikende arbeidsvoorwaarden die op de koop toe worden toegenomen.

Veel vrije producenten en zzp'ers in de sector zijn noodgedwongen iets anders gaan doen om het hoofd boven water te houden. Veel instellingen en initiatieven vrezes personeelstekort. Dat frustriert het maken van culturele producties.

5.3 Wat is de inzet van de PvdA de komende jaren?

Structureel meer geld voor cultuur

De PvdA vindt dat de cultuurbegroting van de Gemeente Leeuwarden groter moet worden. We willen onze status als culturele hoofdstad behouden en onze ambities verwezenlijken. Daarom willen we de cultuurbegroting laten groeien van 12 miljoen naar 17 miljoen structureel per jaar t/m 2026.

Volop steun voor Arcadia

De legacy van Culturele Hoofdstad krijgt de komende jaren in sprongen van drie jaar een stevig vervolg: Arcadia! Deze triënnale bestaat uit een honderd dagen durend cultureel programma van nationale, internationale maar vooral ook regionale en lokale betekenis. Elke drie jaar een culturele eruptie in Leeuwarden en Fryslân met een stuwend effect op ons culturele klimaat. De PvdA kijkt uit naar de editie van BOSK, het wandelende bos in de straten van Leeuwarden..

Versterken weerbaarheid culturele instellingen

Dbieb, Harmonie, Neushoorn, Tryater, Popfabryk, Film in Fryslân en productiehuis Explore the North verdienen meer steun van de gemeente. Om de culturele basis op orde te krijgen zullen we moeten werken aan de weerbaarheid van een aantal instellingen.

Steun voor ontwikkeling Dbieb

Dbieb wordt steeds relevanter voor onze inwoners omdat ze zichtbaar werkt aan ontwikkeling en ontmoeting. Naast de traditionele stimulering van taalvaardigheid en kennisdeling vervult de Dbieb een steeds bredere rol: het laten meedoen van mensen in de samenleving. De gemeente stelt Dbieb in staat proactief te werken aan deze doelstelling in bijvoorbeeld wijk- en dorpscentra en scholen binnen de gemeente. De locaties in de Blokhuispoort, Stiens en Grou worden onverkort gehandhaafd.

Ontwikkeling Ruiterskwartier: onze culturele entree

Stadsschouwburg de Harmonie vormt samen met Neushoorn, Grafisch Atelier Fryslân en Stichting Voorheen de Gemeente het hart van het Ruiterskwartier. De PvdA vindt dat het Ruiterskwartier de komende jaren moet worden ingericht als de culturele entree van de Leeuwarder binnenstad. Naast een fysieke herinrichting vraagt dit ook een nauwere samenwerking tussen de instellingen. Samenwerking, en niet concurrentie, is de route naar een betere toekomst. Neushoorn en Harmonie moeten het voortouw nemen in de vervulling van deze wens. Hierbij is voor de PvdA programmatische samenwerking de opmaat naar een stadsbrede programmering. Daarin werken alle verschillende instellingen en initiatieven samen aan een kwalitatief sterk en in de tijd op elkaar afgestemd aanbod van podiumkunsten in de gemeente Leeuwarden.

Versterken aanbod van festivals en evenementen - in dorp en stad

De gemeente Leeuwarden kent een rijke evenementen- en festival traditie. Tientallen dorps- en wijkfeesten, iepenloftspullen in Jorwert en Wergea, internationaal aansprekende festivals als Welcome to the Village, Psy-Fi en Into the Grave en nog veel meer. De dynamiek die hiervan uitgaat is onderdeel geworden van ons imago. Dat moet zo blijven. De PvdA zet niet in op meer festivals en evenementen. De PvdA ziet wel kansen om hier en daar kwaliteit toe te voegen aan het reeds bestaande aanbod. Op het gebied van literatuur/ meertaligheid en popcultuur/ urban culture liggen er kansen om meer kwaliteit te faciliteren in onze gemeente.

De PvdA wil producties die het "seizoen verlengen" graag ondersteunen. Een mooi voorbeeld hiervan is Musicalproductie 'de Tocht' (over de Elfstedentocht). Dit is voor Leeuwarden een enorme aanwinst mede omdat het ook in de winter bezoekers trekt.

Om het culturele klimaat te versterken en deelname aan cultuur te vergroten, vinden we het noodzakelijk de wijken en dorpen meer te

betrekken bij de totstandkoming en uitvoering van culturele projecten.

De PvdA vindt dat cultuur een essentieel onderdeel moet worden van bijvoorbeeld de wijkaanpak in Leeuwarden Oud-Oost. Het is namelijk fijn wonen in een buurt waar jong en oud cultuur meekrijgen en ook zelf iets creatiefs kunnen doen.

Profilering en samenwerking over de grenzen

Leeuwarden heeft de afgelopen jaren ingezet op nationale en internationale profilering en samenwerking. In regionaal verband neemt Leeuwarden een volwaardige positie in binnen We the North. In samenspraak met de drie noordelijke provincies en drie andere steden is gewerkt aan onder andere talentontwikkeling. De PvdA ziet kansen voor Leeuwarden om een ontwikkelinstelling neer te zetten binnen de nationale culturele BIS (basisinfrastructuur). Leeuwarden heeft met de Popfabryk, Friesland Pop, de Academie voor Popcultuur, Podium Asteriks en Neushoorn goede kaarten in handen op nationale schaal.

Internationaal profileert Leeuwarden zich binnen Europese netwerken als Eurocities en City of Literature. Wij kunnen in Europa nog veel van elkaar leren. Tevens draagt deze internationale profilering bij aan het verwerven van meer Europese subsidies die dienstbaar zijn aan het verwezenlijken van bovengenoemde doelstellingen.

Profilering door blockbusters

De Reuzen, The Passion, Serious Request, Roze Zaterdag, de Escher en Mata-Hari tentoonstellingen in het Fries Museum: wat zijn we de afgelopen jaren verwend met mooie blockbusters in de gemeente. De PvdA vindt het belangrijk dat er jaarlijks minimaal een blockbuster met (inter)nationale uitstraling in onze gemeente wordt geprogrammeerd. BOSK, als onderdeel van Arcadia, is de eerstvolgende blockbuster.

Kunstkade ook inzetten op voorscholen en middelbare scholen

Cultuureducatie is een belangrijk middel bij de bestrijding van kansenongelijkheid, en daarom wil de PvdA dat Kunstkade haar activiteiten ook uitrolt op het voortgezet onderwijs en op de voorschool. Zo ontstaat een doorgaande culturele leerlijn.

Kunstkade is een onmisbare voorziening binnen de gemeente geworden. Door een gevarieerd cultuurprogramma laten zij alle kinderen op de basisschool (60 basisscholen) in aanraking komen met kunst en cultuur en worden kinderen spelenderwijs uitgedaagd. Naast veel plezier en inspiratie draagt cultuureducatie aantoonbaar bij aan de ontwikkeling van onze jeugd.

Verbetering arbeidsvoorwaarden culturele sector

De PvdA wil dat er de komende jaren extra financiële ruimte wordt gebruikt om de Fair Practice Code binnen onze gemeente tot norm te verheffen waarbij een eerlijke betaling van kunstenaars het eerste speerpunt is.. Er is geen sector waarin de arbeidsvoorwaarden over de gehele linie zo te wensen over laten. Verder wil de PvdA haar van het rijk ontvangen compensatiegelden richten op de ondersteuning van deze groep om het goede makersklimaat in Leeuwarden te waarborgen.

Versterking van onze talenrijkdom

De gemeente Leeuwarden is taalkundig gezien één van de meest interessantste plekken op de wereld. Er worden in Leeuwarden tientallen talen gesproken, maar prominent aanwezig zijn het Frysk, Liwwadders en het Nederlands.

Deze meertalige situatie is bijzonder, en is een sterk onderdeel van onze identiteit. Dit mag wat ons betreft wel meer tot uiting komen in bijvoorbeeld de openbare ruimte. Verder vinden we dat de gemeente qua communicatie beter kan aansluiten bij wat in wijken en dorpen gebruikelijk is. Meer Frysk en Liwwadders sprekende ambtenaren

dus. Ook aan de gemeentelijke balies, of op de gemeentelijke website moet je uit te voeten kunnen met het Frysk of Liwwadders. Zeker nu Leeuwarden is aangewezen als Unesco City of Literature en zich met zijn unieke poëzieroute onderscheidt van andere steden moet de stadsdichter weer in ere worden hersteld, door deze aan te stellen naast het bestaande concept van de stadskunstenaar.

Onverkort steun voor onze musea

Het Fries Museum oefent een sterke aantrekkingskracht uit op bezoekers uit binnen- en buitenland. De gemeente blijft het Fries Museum ondersteunen bij het organiseren van aansprekende tentoonstellingen. Datzelfde geldt voor het enige rijksmuseum dat Noord-Nederland rijk is: Keramiekmuseum het Princessehof. Tezamen met het Historisch Centrum Leeuwarden, het Natuurmuseum en het Landbouwmuseum is er het jaar rond altijd wel iets interessants te bekijken. In Grou is Hert van Fryslân in afwachting van een geschikt onderkomen. Het realiseren van een multifunctionele voorziening in Grou kan hierbij helpen, vindt de PvdA. Onderdeel van de steun aan onze musea is gratis toegang voor Leeuwarder 18-minners.

MARIEKE DE BOER

6 ECONOMIE & ONDERWIJS

6.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?

Leeuwarden heeft een bruisend en toekomstbestendig economisch klimaat, dat is ons ideaalbeeld. Onze stad heeft een sfeervolle, gezellige en levendige binnenstad met winkels, horeca en cultuur. De binnenstad is de schatkamer van Leeuwarden, vol met rijksmonumenten en cultuur. Het is tevens de levendige huiskamer van de stad, waar we elkaar ontmoeten in de gezellige horeca met prachtige terrassen. De binnenstad is ook koopcentrum van Friesland. En juist die functie staat nu onder druk. Veel lege winkelpanden worden niet meer automatisch gevuld met nieuwe winkels. Vaak worden deze panden omgebouwd tot studentenstudio's. Dat is prima maar de PvdA vindt ook dat de gemeente wel van creatiever mag zijn met nieuwe bestemmingen. Het doel moet niet zijn lege panden vullen met studenten maar de binnenstad duurzaam aantrekkelijk en divers maken en houden. Daarnaast zijn Grou en Stiens regionale koopcentra. Leeuwarden en Grou zijn ook de toeristische magneten in onze gemeente.

In de gemeente Leeuwarden is het MKB een grote banenmotor; daarnaast zijn zorg, onderwijs en dienstverlening grote werkgevers. Voor onze economische ontwikkeling zijn onderscheidende topsectoren als water- en zuiveltechnologie en natuur inclusieve landbouw via o.a. Wetsus, de Dairy Campus en RUG/Campus Fryslân van grote betekenis. Ook de omgeving van het WTC met het nieuwe Cambuurstadion en het Spoordokgebied, zijn aanjagers voor economische ontwikkeling.

De arbeidsmarkt biedt perspectief voor iedereen ongeacht opleiding of achtergrond. Er is een kwalitatief goed opleidingsaanbod op elk

niveau. Dat begint al bij de integrale kindcentra, dé plek waar gelijke kansen mogelijk gemaakt worden door intensieve samenwerking tussen zorg, opvang, naschools aanbod en basisonderwijs.

We zijn er trots op dat Leeuwarden een breed en uitdagend onderwijsaanbod heeft voor VMBO, MBO, HBO en WO. We zien voor al deze doelgroepen kansen op de arbeidsmarkt. Met name de MBO-ers zijn hard nodig!

Voor het VO en MBO is er samenhangend beleid om verzuim en uitval bij jongeren te voorkomen. Er zijn voldoende MBO en HBO - stageplekken en de leerlingen van de praktijkscholen worden begeleid naar werk. De gemeente ondersteunt dit intensief.

Voor mensen die hun positie op de arbeidsmarkt willen verbeteren, is er in de regio een breed aanbod van opleidingen en trainingen. Voor mensen die dat nodig hebben, is er voldoende en passende ondersteuning. Iedereen heeft een inkomen waarmee hij of zij goed kan rondkomen, voelt zich van waarde voor de samenleving en draagt daar iets aan bij.

6.2 Wat zijn volgens de PvdA nu de belangrijkste opgaven?

De economische situatie in de gemeente Leeuwarden wordt sterk bepaald door landelijke en wereldwijde ontwikkelingen. Veel werk wordt geautomatiseerd en de arbeidsmarkt wordt steeds flexibeler.

Leeuwarden als gemeente groeit, maar zit ook in een krimpregio. Gezinnen met kinderen, jongeren en hoogopgeleiden vertrekken naar grotere steden waar meer aantrekkelijk werk is. Het aantal ouderen neemt juist toe. We moeten dus in de toekomst meer werk verzetten met minder mensen.

Verder heeft Leeuwarden natuurlijk ook te maken met Nederlandse en wereldwijde maatschappelijke uitdagingen zoals schoon drinkwater, duurzame voedselproductie, een betaalbare energievoorziening en een veranderend klimaat.

De arbeidsmarkt is enorm in beweging. Banen in het verzekeringswezen en bij banken zijn al verdwenen, of dreigen te verdwijnen. In andere sectoren (techniek, bouw, zorg) zijn personeelstekorten. Vaak vraagt men dan om specifieke diploma's. Door Corona zijn mensen hun baan of inkomen kwijtgeraakt of zijn bewuster gaan nadenken over hun loopbaan.

De match tussen werkzoekenden en arbeidsplaatsen is ingewikkeld. Het vraagt om flexibele maatwerkoplossingen en goede samenwerking van de gemeente, bedrijven en scholen. Juist voor de genoemde sectoren. Ook zijn te weinig scholing en te dure kinderopvang nog steeds beperkend. Dat is vooral nadelig voor de situatie van vrouwen en hun financiële onafhankelijkheid. In Leeuwarden leven relatief veel mensen langere tijd van een bijstandsuitkering. Zij zijn om allerlei redenen uit het arbeidsproces geraakt. Voor hen is het belangrijk, mee te kunnen doen op een manier die bij ze past.

6.3 Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren?

Gericht investeren en innoveren in onze sterke sectoren

De PvdA vindt het belangrijk om op innovatieve wijze te investeren in het economische klimaat. Dat geldt voor landbouw, watertechnologie, voedingstechnologie, schone energie en media- innovatie. Dit leidt tot aantrekkelijke banen.

De gemeente heeft een belangrijke voorbeeldfunctie. Als publieke

opdrachtgever is zij actief in de ontwikkeling en toepassing van innovatieve oplossingen voor eigen maatschappelijke vraagstukken. Dit doet de gemeente in samenwerking met onderwijs en bedrijven.

De gemeente werkt zo veel mogelijk met lokale ondernemers. Bij elke opdracht of aanbesteding zijn bestaanszekerheid, fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden en duurzaamheidseisen, kortom de Global Goals, uitgangspunt. We zetten voortdurend in op wat bijdraagt aan een circulaire economie.

De gemeente staat open voor innovatieve plannen van ondernemers en denkt mee als er regelruimte nodig is. De gemeente investeert met ondernemers in kennisoverdracht over fossielvrij werken en leven en betreft het onderwijs bij het oplossen van klimaatproblemen.

Samenwerking met andere Friese gemeenten is daarbij nodig, evenals aansluiting bij het Innovatie Pact Fryslân. Dit is een netwerk van ondernemers, overheid en onderwijs die hun specifieke kennis, ideeën en rijke ervaring delen. De plannen voor de Lelylijn willen we gebruiken om hier kwalitatief goede banen te creëren.

De toeristische sector wordt in onze gemeente steeds belangrijker. We moeten ervoor zorgen dat ons toeristisch aanbod duurzaam, groen en toekomstbestendig is. Dat vergroot ook de aantrekkelijkheid voor het vestigingsklimaat voor potentiële werkgevers.

De Leeuwarder binnenstad is een toeristische magneet en deze willen we aantrekkelijk houden door een juiste mix van horeca, cultuur en detailhandel.

De watersport is vooral belangrijk voor zowel Leeuwarden en Grou. Binnen het watersporttoerisme wil de PvdA inzetten op verbreding en verjonging. Voorbeelden hiervan zijn kitesurfen, boarden, suppen en

zeilles voor kinderen. Daarmee investeren we in een nieuwe generatie watersporters. Grou promoten we als gezellig watersportdorp met eigentijdse voorzieningen zoals een zeilcentrum, boulevard en jachthavens.

We willen het promoten van het toerisme serieus oppakken en laten zien dat we een aantrekkelijke stad en regio zijn, dus willen we structureel meer inzetten op City Marketing.

Opleiden - van praktisch tot theoretisch, van jong tot oud

Inspelen op innovaties, dat vraagt ook om een Leven Lang Ontwikkelen voor iedereen. Daardoor zijn mensen beter inzetbaar voor de langere termijn. Het opleidingsaanbod moet geschikt zijn voor volwassenen op elk niveau. Of het nu gaat om digitalisering of geletterdheid, omscholing naar een ander vakgebied of een post-HBO of doctorale studie. Dit aanbod is toegankelijk voor zowel mensen die van loopbaan willen veranderen, werkzoekend zijn of hun baan dreigen te verliezen. Ook als zij gebruik hebben gemaakt van de TOZO-regeling of op een andere manier door Corona zijn getroffen.

Onderwijs speelt hierbij een grote rol. Van basisonderwijs tot inburgering, MBO, HBO en WO, alles hoort gevarieerd, eigentijds en van topkwaliteit te zijn. De PvdA wil dat de gemeente volop inzet op het toegankelijk maken van scholing voor volwassenen. Als volwassenen onvoldoende financiële mogelijkheden voor kinderopvang hebben, ondersteunt de gemeente hen hiervoor tijdens hun studie.

Het hoger onderwijs in Leeuwarden krijgt een impuls, o.a. door de University Campus, waardoor de stad aantrekkelijker wordt voor studenten.

De campussen Wetsus, Mica (media innovatie) en de Dairy Campus willen we koesteren. De gemeente Leeuwarden neemt regie in het

verbinden van deze partners en het versterken van de samenwerking.

Ook bij deze de Campus - ontwikkelingen moet innovatie, inclusiviteit en duurzaamheid hoog op de agenda staan. De PvdA wil dat de gemeente daarin kritisch gaat meekijken en faciliteren. De creatieve sector biedt kansen en moet versterkt worden, door LF2018 is daarvoor een vruchtbare basis gelegd.

De PvdA wil een (uitbreiding van of) een vestiging van 'De Caparis Academy' in Leeuwarden. Deze biedt opleidingen voor technische en bouw-gerelateerde beroepen, variërend van assistent schilder tot metselaar en monteur zonnepanelen.

Kandidaten zonder achtergrond in de techniek of bouw worden in de praktijk opgeleid voor beroepen waar veel vraag naar is. Bij het goed afronden van het traject is er een baangarantie voor de kandidaat.

We zorgen voor voldoende stageplekken voor jongeren op alle niveaus. De beroepsbegeleidende leerweg (BBL) is hierbij een extra aandachtspunt.

Maximale werkgelegenheid op de arbeidsmarkt

Het MKB is een belangrijke werkgever. Voor hen is een goed bereikbare overheid van groot belang. De gemeente heeft een houding van 'ja, mits' als een ondernemer met een plan of idee komt dat past bij doelen die de PvdA belangrijk vindt.

We willen in onze gemeente één loket voor werkzoekenden, uitkeringsgerechtigden en werkgevers. Het UWV maakt eveneens deel uit van dit loket. Hiernaast blijven we inzetten op het regionale mobiliteitsteam. Het regionale mobiliteitsteam, het loket van UWV en gemeente stellen zich proactief op in het voeren van gesprekken over de vraag naar arbeidskrachten bij bedrijven.

De gemeente stelt zich voortdurend wervend op in het zoeken naar

potentiële werkgevers die zich willen vestigen in onze gemeente. Daarbij gaat het om banen die divers, aantrekkelijk, groen en duurzaam zijn. Daarom concentreren we ons op de topsectoren vanuit de Campus ontwikkeling zoals Wetsus, Dairy (agro/ nutri) en de Circulaire economie (bouw, techniek). De ontwikkelingen rond de Lelylijn zien wij daarvoor als stimulerend.

Niemand aan de zijlijn

De PvdA vindt het belangrijk dat iedereen zich waardevol voelt. Er zijn al een aantal goede voorbeelden zoals het netwerkcentrum Oud-Oost, de bewonersbedrijven en de dorpstuinen. Dit type voorzieningen voor werkzoekenden willen we uitbreiden naar de hele stad en de dorpen. Dat geeft hele wijken, dorpen en straten een impuls.

Mensen die bij Caparis werken, verdienen het om trots te zijn op wat ze bijdragen. De 'groene fabriek', een initiatief van Caparis om zonnepanelen te vergruizen en laadpalen in elkaar te zetten, verdient alle ruimte. We willen laten zien dat mensen die -bijvoorbeeld- voor Caparis werken er ook bij horen en bijdragen aan een positieve beeldvorming.

Voor de mensen in onze gemeente die afhankelijk zijn van een uitkering is de Participatiewet een keurslijf waar niet iedereen in past. Terwijl het er juist om gaat, met deze mensen te kijken waar ze goed in zijn en wat hun leven betekenis geeft.

We gaan meer met werkgevers in gesprek om voor de langere termijn te kijken waar mogelijkheden liggen. Dat vraagt ook om maatwerk- oplossingen als het gaat om de financiering van scholing en de grenzen van de participatiewet.

Ondernemers die mensen met een afstand op de arbeidsmarkt in dienst nemen, willen we ondersteunen en eventueel belonen. Deze

ondernemingen steken hun nek uit, lopen extra risico en zijn meer tijd kwijt aan het inwerken en de begeleiding.

Visie binnenstad

De PvdA vindt dat de gemeente een visie moet maken op de binnenstad: hoe maken we de binnenstad verder toekomstbestendig aantrekkelijk? Daarbij moet de gemeente verschillende doelgroepen betrekken. Zoals woningzoekenden met midden en hogere inkomens die stedelijk willen wonen en besteden in de binnenstedelijke horeca en winkels. Zoals gezinnen die met kinderen langer willen verblijven in onze mooie binnenstad. In Groningen bijvoorbeeld maakten kinderen van basisscholen tekeningen over hun gedroomde binnenstad. De PvdA wil dat gemeente de een project opzet om deze verschillende doelgroepen op een creatieve manier te betrekken bij het aantrekkelijker en diverser maken van de binnenstad.

Hierbij moet ook aandacht zijn voor de kenmerken waar Leeuwarden al sterk in is. Zoals water. De PvdA ziet graag dat de gemeente Wetsus betreft bij de ontwikkeling van een schoon en openbaar waterspeelpark in de binnenstad, naar voorbeeld van het Raadhuisplein in Emmen. Zo'n voorziening is aantrekkelijk voor toeristen en voor Leeuwarder gezinnen met lage inkomens voor de toegangsprijzen voor een Blauwe Golf een drempel zijn.

De PvdA vraagt hierbij specifieke aandacht voor gebieden in de binnenstad die nu minder goed functioneren, zoals de Voorstreek en omgeving Bonifatiuskerk. Maar ook voor gebieden die nu aantrekkelijk zijn. Hoe houden we deze duurzaam aantrekkelijk? De Weaze was ooit een van de voornaamste woongrachten van de stad. De PvdA wil dat de gemeente een integraal plan van aanpak ontwikkelt om de Weaze weer allure te geven, waarin diverse functies een plek krijgen.

7 WONEN & LEEFBAARHEID

7.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?

Je thuis is de plek van waaruit je het leven tegemoet treedt. Waar je voor het eerst zelfstandig gaat wonen, waar je gaat samenwonen, van waaruit je naar je werk gaat of weer thuis komt na een avondje uit. De plek waar je op adem komt na een verlies of waar je verjaardagen viert met je familie en vrienden. Daar waar je graag bent, met burens die je kent in een omgeving en waar het fijn vertoeven is.

De woning waar je je thuis voelt, staat ook op een plek waar je er bij hoort en je je fijn voelt. Waar je samenleeft met je omgeving, waar je naar je burens omkijkt en zij naar jou. Waar je je veilig voelt, waar je de container van je buurvrouw buiten zet tijdens haar vakantie en waar je elkaar aanspreekt op niet passend gedrag. Je woont dichtbij voorzieningen zoals de school van je kinderen, het openbaar vervoer of je sportvereniging. Je kunt ook wandelen en fietsen over routes in een aantrekkelijke groene omgeving waardoor je de auto niet of minder gebruikt.

Pas als je je veilig voelt kun je daadwerkelijk vrij zijn. Zonder veiligheid geldt het recht van de sterkste. We kunnen pas samenleven als we vertrouwen in elkaar hebben en ons beschermd weten tegen gevaar, geweld en willekeur. Maar veiligheid is in Nederland nog altijd ongelijk verdeeld: tussen wijken bestaan zowel voor wat betreft slachtoffers als oorzaken van onveiligheid grote verschillen. Iedereen, ongeacht zijn of haar achtergrond moet zich echter veilig kunnen voelen, thuis, op straat, op het werk en zeker ook online. Daarom vindt de PvdA veiligheid een links thema dat hoge prioriteit verdient.

De rechtsstaat is een van de belangrijkste waarden die de PvdA koestert.

Voor de PvdA Leeuwarden begint veiligheid in de buurt, dichtbij mensen. Soms is de bereidheid van inwoners te laag om aangifte te doen vanwege verhalen over matige toegang, gebrek aan vertrouwen of de angst voor represailles. Via daarop gerichte maatregelen moet dat veranderen.

Discriminatie is helaas nog aan de orde van de dag. De PvdA vindt dat iedereen in de gemeente Leeuwarden in gelijke gevallen, gelijk behandeld dient te worden: ongeacht godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, seksuele voorkeur, handicap/chronische ziekte of geslacht. De PvdA steunt daarom initiatieven om discriminatie tegen te gaan, door bijvoorbeeld Tumba en COC financieel te ondersteunen.

De PvdA zal altijd vechten tegen racisme, discriminatie en andere vormen van uitsluiting. Alledaags racisme komt ook in onze gemeente veel voor. Meer dan 60% van de discriminatiemeldingen gaat over racisme. Veelal ligt de oorzaak van dit probleem in de onderhuidse, sluimerende vooroordelen. Ze leiden tot allerlei vormen van onbewuste discriminatie - niet zo bedoeld- maar pijnlijk voor degene die het treft en een ondermijning van het vertrouwen in de samenleving.

Om leefbare wijken en dorpen te hebben en te houden, is ook actief kader nodig in onze wijken en dorpen. De vele vrijwilligers in verenigingen maken dat iedereen mee kan doen en elkaar kan ontmoeten. Elke wijk of dorp heeft een goed functionerende plek waar de bewoners kunnen samenkomen. En elke wijk of dorp heeft een duidelijk aanspreekpunt bij de gemeente. Zowel ambtelijk als bestuurlijk. De gemeente stimuleert en faciliteert activiteiten op het gebied van leefbaarheid. Vanzelfsprekend zorgen we met elkaar, de

gemeente en de inwoners, voor een schone en opgeruimde leefomgeving.

Kortom als je een betaalbare woning hebt op een leefbare plek voel je je thuis en woon je waar je hart ligt. Dat gunnen we alle inwoners van de gemeente Leeuwarden .

We streven daarnaast een ongedeelde samenleving na waarin iedereen mee kan doen. Een plek waar je elkaar tegenkomt in het dagelijks leven en waar we niemand wordt uitgesloten. Ook niet op het gebied van wonen. Wanneer je inkomen niet toereikend is voor een koopwoning, kun je toch goed en betaalbaar wonen in een prettige buurt of dorp. En bovenal heb je de keuzevrijheid om daar te wonen waar jij je thuis voelt en wilt bijdragen aan de samenleving om je heen.

Als je bent aangewezen op een sociale huurwoning kan je terecht bij onze woningcorporaties. Daar mogen we best een beetje meer trots op zijn. Het moet voor een veel groter aantal huishoudens weer heel normaal zijn om te huren bij een corporatie in plaats van bij particuliere verhuurders, laat staan bij huisjesmelkers.

7.2 Wat zijn volgens de PvdA nu de belangrijkste opgaven?

De afgelopen jaren zijn niet altijd eenvoudig geweest voor de volkshuisvestingssector. Zo hebben de verhuurdersheffing van het Rijk en andere afdrachten beslag gelegd op het investeringsvermogen van de corporaties. Daarbij zijn te veel woningen uit de sociale huursector verkocht. Er is een groeiend aantal kwetsbare huurders ontstaan die langer thuis wonen. Gemeenten hebben de laatste jaren geen middelen voor stedelijke vernieuwing gehad. Er waren financiële tekorten bij de decentralisaties in het sociaal domein. Deze

ontwikkelingen samen zetten zowel de woningmarkt, de beschikbaarheid, de betaalbaarheid maar ook de leefbaarheid onder druk.

Op dit moment is de woningmarkt totaal vastgelopen. Het aanbod is veel te klein waardoor er in alle segmenten problemen ontstaan. Specifiek voor jongeren en ouderen is het probleem het meest knellend. Er is landelijk en in Leeuwarden veel te weinig aanbod. De doorstroming is tot stilstand gekomen. Hierdoor ontstaan er te lange wachtlijsten voor (sociale)huurwoningen en zijn er onvoldoende koopwoningen beschikbaar. Dat maakt dat veel woningzoekenden niet kunnen wonen daar waar ze willen wonen en waar ze onderdeel van de samenleving willen zijn.

Door de woningkrapte worden woningen ook veel te duur. Koopwoningen kennen een historische en ongezonde waardeinstijging waardoor het voor veel mensen niet meer op te brengen is om een huis te kopen. Dit wordt versterkt omdat vooral in de oude

stadswijken veel goedkopere woningen worden opgekocht als beleggingsobject. Iedereen heeft een woning nodig om in te wonen, niemand heeft woningen nodig om mee te speculeren.

Hierdoor stagneert bovendien de doorstroming en krijgen starters niet de kans met hun wooncarrière te beginnen. In de huurmarkt en zeker in de particuliere huurmarkt, worden woekerprijzen gevraagd voor vaak slechte woningen.

Omdat steeds meer goedkope woningen in handen komen van particuliere verhuurders, in combinatie met een tekort aan woningen, neemt het aantal kwetsbare huurders in onze volksbuurten toe. Deze groep mensen belandt steeds vaker bij particuliere verhuurders, al dan niet in samenwerking met een "zorgpartij", omdat bij corporaties langere wachttijden gelden. Er vindt zodoende een concentratie plaats van deze kwetsbare mensen die vaak maar tijdelijk woonachtig zijn op zo'n locatie. De verbondenheid met de directe woonomgeving is hierdoor vaak minder. Dat zet de leefbaarheid onder druk. In de Vlietzone, maar niet uitsluitend daar, komt dit momenteel het meest tot uiting.

In de dorpen zien we dat de bewoners moeite hebben met het vinden van een (huur)woning in hun eigen dorp. Door de druk op de woningmarkt en het bescheiden bezit aan huurwoningen is het vooral voor starters en senioren moeilijk om te blijven wonen in hun dorp. Het dorp waar men ook maatschappelijk actief is in het verenigingsleven. Daarmee ontstaat er, op een andere manier dan in de stad, ook druk op de leefbaarheid van de dorpen.

We leven in een samenleving waarbij mensen zich meer en meer in de eigen bubbel terug trekken. Als privé persoon is dat ieder zijn eigen keuze. Echter: als samenleving in haar totaliteit vinden we het belangrijk iedereen elkaar tegenkomt in het dagelijkse leven en niemand buiten de boot valt. Ook op het gebied van wonen. We zien

echter dat de dikte van de portemonnee steeds meer bepalend wordt voor waar je kan wonen. De portemonnee als maatschappelijk ordenend principe vinden we ongewenst. Aan de ene kant zien we wijken vol met sociale huurwoningen waarbij bijna alleen nog mensen op bijstandsniveau instromen. Daarnaast zien we soms hele straten in handen vallen van particuliere huisjesmelkers. Aan de andere kant zijn er nieuwe wijken gebouwd waar alleen dure koophuizen zijn gerealiseerd.

7.3 Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren?

De PvdA vindt dat na jaren van privatisering van de woningmarkt dat er weer regie moet worden genomen voor een goed (t)huis voor iedereen. Zowel door de Rijksoverheid als door de gemeente.

We hebben behoefte aan nieuwe energie en nieuw perspectief, aan een stevige koers om samen te bouwen aan die ongedeelde wijk en het vitale dorp. We moeten samen bouwen aan meer woningen, aan meer variatie in zowel oude als nieuwe wijken en aan sterke gemeenschappen in de dorpen. Bovendien moeten woningen betaalbaarder worden voor iedereen. Van sociale huur tot koop. En plannen die gemaakt worden, maken we samen met de inwoners van hun wijk of dorp. Samen stad en dorp maken is ons motto. Zodat iedereen woont waar hij of zij wil wonen en leven. Daar waar je hart ligt en je je thuis voelt. In een leefbare groene wijk of dorp.

Dat doen we concreet door de komende tijd in te zetten op:

Meer betaalbare woningen - koop en (sociale) huur

- Tot 2050 hebben we nog minimaal 10.000 extra woningen nodig om iedereen de kans op zijn eigen thuis te geven. Alleen onder de juiste condities zoals investeringen van het

Rijk en provincie in infrastructuur en werkgelegenheid kunnen we nog eens 10.000 woningen realiseren als aanbod voor het landelijke woningtekort, conform het rapport "Bouwstenen voor het Deltaplan".

- Indien de markt en of de corporaties onvoldoende tempo maken met het toevoegen van betaalbare woningen, of niet in staat zijn (of niet willen) het juiste programma te bouwen, dan onderzoeken we weer de totstandkoming van een eigen gemeentelijk woonbedrijf.
- We proberen zoveel mogelijk in te breiden om zo kwetsbaar buitengebied te sparen maar we beseffen ons dat we met alleen inbreiden de woningbouwopgave niet redden.

De ongedeelde stad is ons uitgangspunt

- We maken de Zuidlanden af en realiseren Middelsee waarbij de ongedeelde stad als uitgangspunt wordt gehanteerd.
- We bouwen voor alle doelgroepen en bij nieuwbouw is 30% sociale huur, bij voorkeur in handen van de Leeuwarder woningcorporaties. We bouwen in ieder geval voor de doelgroep senioren en starters en sturen op de juiste doelgroepen bij nieuwbouw of herstructurering.
- We hebben veel vertrouwen in de woningcorporaties en vragen hen daarom om een grotere doelgroep te huisvesten. Zowel middenhuur als mensen met een extramurale zorgvraag als mensen die met een urgentie een woning nodig hebben. Ook voor het huisvesten van studenten zien we een rol weggelegd voor de woningcorporaties. We hebben verreweg het meeste vertrouwen in de corporaties als volkshuisvesters.
- We durven te experimenteren met toewijzen op basis van leefbaarheid. Wij kijken naar de draagkracht en sociale veerkracht van een wijk en naar de bewoners van het eigen dorp. We willen hier zowel in de koop als in de (sociale)huur mee experimenteren in nauw overleg met de corporaties en

wijkpanels en / of dorpsbelangen.

- De huurders in de gemeente Leeuwarden zijn geholpen zijn met één systeem van toewijzen van de sociale huurwoningen van de woningbouwcorporaties. Eén Fries systeem is nog beter.

Buurten en dorpen zijn plezierige plekken om te wonen

We voeren een zelfbewoningsplicht in als middel tegen te veel particuliere verhuur zodra we daar de ruimte voor krijgen vanuit landelijke wetgeving.

- In de dorpen vechten we voor behoud van sociale huurwoningen.
- Ook de dorpen kunnen nog altijd uitbreiden naar behoefte. Die zetten we niet op slot. Zo zoeken we naar extra woningbouwlocaties in Grou. In Stiens willen we Steenslân 2 realiseren en een kwalitatief hoogstaand woningbouwplan op de locatie van de huidige Skalm (na de verhuizing van de Skalm naar het voormalige gemeentehuis). In overige dorpen kiezen we voor inbreiding boven uitbreiding en voor kwaliteit boven kwantiteit. Maar incidentele uitbreidingsplannen zijn ook voorstelbaar zoals bijvoorbeeld in Warten. Dat gaat altijd in nauwe samenspraak tussen het dorp, de gemeente en de corporatie/ ontwikkelaar. Vooral voor jongeren en senioren moet er extra ruimte komen in de dorpen.
- Op de locatie van het huidige Cambuur terrein maken we een nieuw hart van de buurt Oud Oost. Een nieuwe gemengde woonwijk, met maatschappelijke voorziening en ruimte voor sport, recreatie en groen. Op zo'n manier dat het ook recht doet aan de lange historie van Cambuur.
- Heechterp gaan we samen met Elkien grondig verbeteren en vernieuwen. Dat doen we samen met de bewoners. De ongedeelde wijk is ook hier uitgangspunt, met oog voor passende vervangende huisvesting.
- Het Spoordok gebied zien we voor de komende decennia als

de belangrijkste binnenstedelijke herontwikkelingsgebied voor andere andere woningbouw en groen. Dat vraagt inzet van veel partijen en dus ook van de gemeente. We voorzien daarom een actieve rol van de gemeente o.a. met eventuele inzet van een eigen grondbedrijf. We komen met een inspirerende gebiedsvisie Spoordok. Verdichten, wandelen, fietsen en vergroenen is daarbij het motto.

Een leefbare omgeving is van de bewoners én van de gemeente

- We hebben en houden actief wijken- en dorpenbeleid en bezuinigen daar niet op. De zelfstandigheid en het maken van eigen keuzes over te besteden budget blijft daarbij belangrijk. Een evaluatie van ons wijken en dorpen beleid, inclusief het Mienskipfonds in nauwe samenwerking met de wijken en dorpen vinden we wel verstandig.
- Mensen, vrijwilligers en wijkteams investeren in elkaar en ondersteunen elkaars werkwijze. Initiatieven vanuit deze coöperatieve gedachte worden maximaal ondersteund.
- We werken actief mee aan initiatieven van gemeenschappelijke woonvormen. Van CPO projecten, woongroepen tot knarrenhofjes en alles wat daar tussen zit, krijgt ruim baan in de gemeente Leeuwarden.
- Bestuurders en PvdA politici, maar ook de ambtenaren zijn goed bereikbaar. Zij kennen de sleutelfiguren uit de wijken en dorpen en zijn daar ook zichtbaar. Wijk- en dorpenmanagers hebben doorzettingsmacht in het ambtelijk apparaat.
- We ondersteunen het huurteam omdat dat dit de plek is waar huurders die de dupe zijn van malafide huisjesmelkers, steun vinden.'
- We handhaven actief op illegaal wonen. Ook op illegale 2de woningen en illegaal recreatief gebruik van woningen wordt gehandhaafd evenals geldt voor het splitsen van woningen.

- We zorgen voor meer (gebruiks- en speel)groen in de stad en de dorpen om hierdoor de leefbaarheid te vergroten.

Werk maken van veiligheid en discriminatie

- De PvdA vindt preventie en vroegsignalering belangrijk. Jongens met weinig toekomstkansen lopen het grootste risico om geronseld te worden voor criminele praktijken. Daarom zijn naast goed onderwijs en baanperspectief ogen en oren op buurtniveau nodig. Preventie en vroegsignalering kunnen niet zonder straatcoaches en welzijnswerkers en een beter functionerende jeugdhulp.
- De handel in harddrugs en het gebruik ervan moeten harder worden aangepakt. Het zijn vooral de grote criminele bendes die onze straten onveilig maken, ons bestuur ondermijnen en

ons leefmilieu vervuilen (o.a. via grootschalige fraude en witwassen). Er vindt geen uitbreiding plaats van het aantal coffeeshops. Parkeeroverlast bij deze locaties moet bestreden worden.

- Ook overlast in het algemeen moet waar mogelijk worden voorkomen, het huidige meldsysteem wordt periodiek getoetst op klantvriendelijkheid en bij klachten moet snel worden ingegrepen omdat daarmee vaak erger wordt voorkomen (vgl. zwerfafval).
- Er moet daarnaast meer capaciteit komen voor bestrijding van cybercrime: vrijwel elk burger staat bloot aan de gevaren daarvan. De PvdA keert zich actief tegen elke vorm van discriminatie, of het nu gaat om LBFTI-groepen of anderen. Dit vergt ook van ons lokale veiligheidsapparaat grote alertheid.
- De pakkans van daders van discriminatie en racisme moet omhoog. Hierover gaat de gemeente in gesprek met onder meer politie en Openbaar Ministerie, en intern bij handhaving. Aangifte doen moet makkelijker worden en de lijnen van opsporing en vervolging korter.
- We doen niet aan selectieve verontwaardiging. Alle vormen van discriminatie hebben onze aandacht. De laatste jaren zien we een toename van discriminatie op grond van huidskleur, afkomst, handicap/chronische ziekte, seksuele voorkeur en discriminatie van moslims. Dit baart ons zorgen en we hebben hier aandacht voor.
- Alle publieke diensten, en met name onze gemeentelijke organisatie moeten diverser worden. De gemeentelijke organisatie voert een actief diversiteitsbeleid en stelt duidelijk doelen vast zoals diversiteit in het management en niet alleen in de uitvoeringslaag. Hierbij stellen wij het anoniem solliciteren voor.
- Publieke discussies over diversiteit onder gezagsdragers, zoals het dragen van religieuze uitingen, zijn welkom en gaan

we niet uit de weg.

- Om discriminatie en uitsluiting aan de deur in het uitgaansleven te bestrijden zetten we mystery guests in. Horecazaken die uitsluiting actief tegengaan krijgen onze steun en werken we actief mee samen. Naar Haags voorbeeld voeren met een keurmerk tegen discriminatie in.
- Etnisch profileren bij de politie en handhaving is een reëel probleem. De gemeente gaat in gesprek met de politie om dit op te lossen, bijvoorbeeld met trainingen.
- Leeuwarden bevordert preventie en ontmoeting tussen scholen. Leerlingen doen mee aan uitwisselingsprojecten, er komen columnwedstrijden tussen scholen en leerlingen organiseren met leeftijdsgenoten uit andere buurten gezamenlijke activiteiten krijgen les in mensenrechten.
- Leeuwarden hijst op 17 mei en 11 oktober de regenboogvlag en op 10 december de Mensenrechtenvlag als teken van gelijkwaardigheid van ieder mens.

SANDER DOUMA

8 KLIMAAT, RUIMTE & BEREIKBAARHEID

8.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?

In Fryslân ligt het gemiddelde inkomen laag maar zijn we tegelijkertijd de gelukkigste mensen van Nederland. Dat wordt ook wel de Friese paradox genoemd. Onze mooie omgeving levert hier een belangrijke bijdrage aan: het fraaie landschap, biodiversiteit, de schone lucht, het water maar ook de zichtbare rijke historie van onze steden en dorpen. Het is het koesteren en beschermen waard.

Als we kijken naar de toekomst, zien we een florerende biodiversiteit, zowel in het groen als in de bebouwde omgeving. We willen dat onze stad en de dorpen groen zijn en klimaatbestendig, met dus voldoende ruimte voor waterberging en bomen tegen hittestress.

Onderdeel hiervan is een nieuwe manier van boeren. Fryslân, maar zeker ook de gemeente Leeuwarden, loopt internationaal voorop op het gebied agri, dairy en waterketens. Deze kennis wenden we aan om het boeren van de 21ste eeuw vorm te geven, waarbij het veenweidegebied herstelt en geen stikstof meer uitstoot.

Ook gaan we af van fossiele brandstoffen en is groene energie de motor van ons wonen, werken en leven. Het opwekken van energie tast onze fraaie leefomgeving niet onevenredig aan. Sterker nog, bij het opwekken van energie streven we tegelijkertijd naar verbetering van de leefomgeving.

Bovendien is het opwekken van energie weer in onze eigen Friese handen in plaats van de internationale energiereuzen. Lokaal opgewekte energie speelt een belangrijke rol, gegeneerd door de mienskip. Dat kan zijn op een coöperatieve manier in de vorm van

een dorpscoöperatie.

Naast het groen, het boeren en de energieopwekking biedt Leeuwarden ook ruimte voor meer huizen. Ook op een manier die de ecologische- en natuurwaarde van de omgeving verbetert. We bouwen natuur-inclusief, circulair en bio-based. De woningen die we realiseren zijn duurzaam en hebben architectonische schoonheid zodat de omgevingskwaliteit hoog blijft. Dat houdt ons (mede) gelukkig.

Ruimte gaat ook over bereikbaarheid. In de stad, de provincie en naar de rest van Nederland. Goede bereikbaarheid is cruciaal voor Leeuwarden, op een duurzame manier. We bewegen ons meer en meer op de (e-)fiets of met openbaar vervoer dat schoon rijdt. Uiteraard zijn we ook bereikbaar met de auto, maar die heeft niet meer overal het primaat. Deelauto's en elektrische auto's worden gestimuleerd. We streven naar een maximumsnelheid in de bebouwde kom van 30 kilometer per uur. Ook onderzoeken we de vestiging van een mobiliteitshub aan de rand van de stad. Van hieruit kunnen goederen met kleine elektrische voertuigen over de stad verspreid worden.

Resultaat is dat we in Leeuwarden leidend zijn op het gebied van circulariteit. In Leeuwarden en Fryslân wordt er intensief samengewerkt tussen overheden, marktpartijen en kennisinstellingen en krijgen initiatieven die leiden tot een meer circulaire economie alle ruimte. We zijn circulaire gidsgemeente.

8.2 Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven?

We hebben te maken met grote uitdagingen die allemaal een effect op de ruimte hebben. Wonen, biodiversiteit, landbouw, bereikbaarheid, economie strijden met elkaar om de ruimte. Het is niet alleen

inhoudelijk complex, dat draait om technologie, innovatie en geld. Net zo belangrijk is hoe we dit de komende jaren gaan doen. Met alle betrokkenen, met respect voor elkaars belang, en met de bereidheid ons in te zetten voor het gemeenschappelijk belang. Met inwoners, belanghebbenden en ontwikkelende partijen, en met overheidssturing op de kwaliteit en waarde van leefomgeving.

De energietransitie is een enorme opgave. Iedereen van het gas af is makkelijk opgeschreven maar nog niet zo eenvoudig gerealiseerd. Dat leidt bij veel mensen tot onzekerheid. Hoe moet ik straks mijn woning verwarmen? Wat zijn de beste methodes om te verduurzamen? Kan ik dat wel betalen? Moet je vandaag nog willen investeren in een nieuwe ketel? Er leven heel veel vragen waar nu nog geen antwoord op gegeven kan worden. Maar wij moeten scherp in de gaten houden welke onzekerheden en vragen er in de samenleving leven. Zo'n grote transitie lukt alleen maar als iedereen meegenomen wordt en er draagvlak wordt gecreëerd.

De uitdagingen zijn groot. Dit is het belang ervan ook. Het zijn onze kinderen, kleinkinderen en navolgende generaties voor wie wij nu onze nek uitsteken.

8.3 Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren?

Leeuwarden betaalbaar vergroenen met lokale steun

- We conformeren ons aan de Europese "Green Deal" en vertalen die naar de Leeuwarder situatie. Elk nieuw beleid toetsen we op de gevolgen voor het klimaat.
- Het is moeilijk groen doen als je rood staat, dus bij de energietransitie moeten vooral mensen met een kleine beurs worden ontzien zodat de totale woonlasten niet stijgen.
- We gaan als gemeente financiële arrangementen aanbieden

- voor het verduurzamen van woningen met een lage OZB-waarde.
- We blijven het gebruik van groene daken stimuleren.
- Zonne-energie wordt in eerste instantie op daken gerealiseerd voordat er wordt gekeken naar aanvullende zonnenvelden. Indien er toch ook zonne-weides nodig zijn, dan dient er naast energie ook andere waarden te worden verbeterd. Bijvoorbeeld de biodiversiteit. Verder wordt er gekeken naar slimme koppelkansen zoals bijvoorbeeld op geluidswallen of andere noodzakelijke bouwwerken.
- Voor grote windmolens zien we kansen langs de Haak om Leeuwarden en langs de A32. Kleine windmolens (Groninger model) tot 15 meter mogen wat ons betreft bij alle bebouwing in het buitengebied. Ook dorpsmolens die als initiatief vanuit een dorp ontstaan zoals in Reduzum kunnen op onze steun rekenen.
- We onderzoeken waar de cofinancieringskansen liggen in Brussel en Den Haag en maken hier een lobby speerpunt van. Voor Leeuwarden, voor Fryslân en voor het Noorden en werken hierin samen.
- We onderzoeken of we weer een eigen gemeentelijk energiebedrijf op moeten richten vanuit het motto; ons landschap, onze energie, dan ook onze zeggenschap. Maar die kan ook nodig zijn om een nieuw warmtenet te realiseren. Eventuele opbrengsten vloeien zo weer terug in de Leeuwarder gemeenschap in plaats van dat die verdwijnen in winsten van grote (internationale)energiereuzen.
- We ondersteunen lokale energie-coöperaties en faciliteren die zo veel als mogelijk.
- We zijn tegen (nieuwe) gasboringen binnen de gemeente Leeuwarden.
- We worden koploper op het gebied van circulariteit en gezond wonen. Leeuwarden als nationaal voorbeeld en als belangrijke nieuwe economische pijler. We zetten veel meer

in op biobased bouwen. Zo willen we veel meer gebruik maken van bouwen met bijvoorbeeld hout en isoleren met hennep en lisdodde in plaats van beton en glaswol.

- Onder regie van de gemeente maken we een nieuwe circulaire bouwketen. Daarin komen samen kennis, ontwerp- en verbeeldingskracht, maakbaarheid, grondstofproductie, financierbaarheid en de eindgebruiker. De gemeente Leeuwarden zet hier actief op in en gunt deze keten een substantieel deel van de bouwopgave binnen de gemeente.
- Binnen de stad maken we meer ruimte voor groen en waterberging. Ook als middel tegen hittestress en de toenemende wateroverlast. De PvdA wil een beweging op gang zetten waarbij betegelde voortuinen weer groen worden. Verder blijven we initiatieven als Operatie Steenbreek ondersteunen.
- We willen zo veel mogelijk afval scheiden omdat we op die manier van afval naar grondstof kunnen werken. Dat is goed voor het milieu, maar ook voor het in de hand houden van de kosten van afvalverwerking en dus voor de betaalbaarheid van de consument.
- We zijn voorstander voor één Fries expertisebureau voor de kwaliteit van de leefomgeving om de schoonheid van Fryslân te bewaken.
- We stimuleren initiatieven die de biodiversiteit en de aanwezigheid van weidevogels ten goede komen.
- We onderzoeken of we de gemeentelijke belastingen kunnen vergroenen door bijvoorbeeld leges voor bouwwerken van duurzame energie te verlagen of niet in rekening te brengen.
- We willen samen met de provincie en het wetterskip één landbouwagenda.

De bereikbaarheid van Leeuwarden vergroten en vergroenen

- De auto heeft niet langer de hoogste prioriteit in onze openbare ruimte. We stimuleren gezonde vormen van

vervoer zoals de (e)-fiets. We leggen aantrekkelijke, groene fiets- en wandelroutes aan en zorgen voor goede stallingsmogelijkheden.

- Het stadshart is een aantrekkelijk gebied en daarom autoluw en deels autovrij. Auto's kunnen geparkeerd worden in goed gelegen parkeergarages.
- Het OV rijdt groen, is stil en bereikt zo veel mogelijk dorpen.
- We kijken naar nieuwe vormen van deel mobiliteit en onderzoeken ook af dat gevolgen kan hebben om minder parkeerplaatsen aan te leggen ten behoeve van meer groen.
- De PvdA is een groot voorstander van een nieuwe snellere OV verbinding die Fryslân beter bereikbaar maakt met de randstad. We zijn echter alleen voor zo'n nieuwe (Lely)lijn als Leeuwarden een volwaardig (eind)station wordt met een directe overstapvrije verbinding. Dat doet recht aan 350.000 Friezen die via Leeuwarden met trein de rest van het land willen bereiken.
- De PvdA wil graag het rangeerterrein naar buiten de stad verplaatsen. Verder moet er een aquaduct komen in plaats van de van Harinxmabrug.
- Vanaf het nieuwe aquaduct is het de ambitie van de PvdA om ook de rest van het spoor tot aan het station en daarna het gedeelte Leeuwarden- Groningen verdiept aan te leggen. Daarmee vervallen er vijf gelijkvloerse en onveilige kruisingen waar 8x per uur een trein langs komt. Bovendien ontstaat er zodoende de kans om zuidelijk en noordelijk Leeuwarden te verbinden. Dit brengt grote kansen met zich mee voor bijvoorbeeld de Media en Innovatie Campus, het lost het probleem van het Zuiderplein op en maakt van de wijk Huizum in één klap en wijk tegen het centrum aan. Het biedt ook kansen voor vergroening van de stad. Ook voor het Spoordok gebied is dit een enorme impuls.
- De PvdA blijft voorstander van een nieuwe aantrekkelijke en kortere vaarverbinding "om de oost" als verbinding met de

watersportgebieden van Grou en de Alde Feanen. Dit is veel aantrekkelijker voor de watersporttoerist, het maakt het zuidelijk deel van het centrum veel levendiger en haalt de

beroepsvaart en de pleziervaart uit elkaar op het steeds gevaarlijker wordende Van Harinxmakanaal.

AFRAH ABDULLAH

9 GEMEENTEFINANCIËN

9.1 Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?

De PvdA staat voor zorgvuldig omgaan met gemeenschapsgeld. Dat betekent dat we met minimale middelen maximaal maatschappelijk resultaat proberen na te streven.

Ook is het voor de PvdA belangrijk om met een sluitende meerjarenbegroting te werken. De lasten en baten dienen in de meerjarenbegroting met elkaar in evenwicht te zijn. Bovendien gaat de gemeente geen verplichtingen aan die zij niet duurzaam kan nakomen.

De schuldpositie van de gemeente is beheersbaar. De risico's die de gemeente o.a. op grondexploitatie loopt, worden jaarlijks geïnventariseerd en gekwantificeerd. Om deze risico's te kunnen opvangen moet het weerstandsvermogen (de buffer) op peil zijn volgens landelijke normen.

Een stevige buffer zorgt ervoor dat we niet gelijk hoeven te bezuinigen op belangrijke beleidstaken als er zich een tegenvaller voordoet.

De PvdA vindt dat er in de begroting ruimte moet worden vrijgespeeld voor nieuwe investeringen en wensen vanuit de samenleving. De samenleving verandert en de gemeente kan daar alleen adequaat op inspelen door hier budgettair rekening mee te houden.

De PvdA vindt het belangrijk dat de gemeentelijke zorgkosten behapbaar blijven. Dit mag geen afbreuk doen aan het sociale profiel

van de gemeente. Voor de komende periode doen wij een stevig appèl op de rijksoverheid om haar financiële verantwoordelijkheid te nemen rondom alle tekorten die gemeenten ervaren in de WMO, Jeugdwet en Participatiewet. De berichten hierover zijn positief en dat betekent dat er meer investeringsruimte komt. De

PvdA vindt het belangrijk dat de lastendruk in onze gemeente laag blijft. De OZB is de afgelopen jaren meegestegen met de inflatie en de PvdA spant zich ervoor in dit zo te houden. De rioolheffing, afvalstoffenheffing en andere leges mogen de gemeente niet meer opleveren dan dat de dienstverlening kost. De woonlasten in onze gemeente zijn lager dan het landelijk gemiddelde. Wat de PvdA betreft blijft dit zo.

Bij financiële afwegingen en beslissingen toetst de PvdA stevast het effect van die keuzes op mensen met een laag of modaal inkomen. De PvdA wil de bestaanszekerheid van deze inkomensgroepen versterken.

Als de gemeente onverhoopt genoodzaakt is om te bezuinigen, dan moeten volgens de PvdA jeugd- en ouderenzorg, onderwijs, armoedebestrijding, sport en cultuur nadrukkelijk worden ontzien.

9.2 Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven?

De gemeente Leeuwarden heeft de afgelopen jaren financieel scherp aan de wind moeten zeilen. Hoge zorg- en uitkeringslasten en te weinig geld uit het gemeentefonds zijn daar debet aan.

De gemeente heeft zich tot het uiterste moeten inspannen om toch te blijven investeren in de toekomst. Veel (structurele) ambities zijn de afgelopen jaren bekostigd met eenmalig geld uit de reserves van de gemeente. Als gevolg daarvan zijn de reserves, en met name de vrij besteedbare reserves, aan de magere kant.

9.3 Wat is de inzet van de PvdA de komende jaren?

Een financieel sterke gemeente die in staat blijft om te investeren in de toekomst van onze gemeente. De PvdA wil dat inwoners zeker weten dat ze leven in een gemeente die verstandig met geld omgaat, slimme investeringen doet en tegelijkertijd de woonlasten laag houdt.

Structurele ambities verdienen structurele dekking

De afgelopen jaren heeft de gemeente veel wensen bekostigd met geld uit de reserves. De PvdA vindt het belangrijk dat bestaande duurzame ambities op een goede manier voorzien worden van dekking in de gemeentelijke begroting. Bij vrijkomende financiële ruimte is het verstandig om eerst te kijken naar de dekking van al bestaande uitgaven en pas daarna naar nieuw beleid.

Minder organisatiekosten betekent meer geld voor de stad

De PvdA vindt optimale dienstverlening aan inwoners, bezoekers en bedrijven van groot belang. Aan deze kwaliteit mag niet worden getornd, bijvoorbeeld onder druk van bezuinigingen. De komende jaren ontwikkelen we de gemeente op het verder digitaliseren van administratieve processen zodat er geld wordt bespaard op allerlei bedrijfsmatige processen. De opbrengsten hiervan kunnen worden besteed aan zaken die de burger rechtstreeks ten goede komen.

De stad vraagt om investeringen

Het beheersbaar houden van de zorguitgaven is een grote prioriteit van de PvdA. Door te investeren in preventie kunnen we de vicieuze cirkel in het sociaal domein op termijn doorbreken. Voorkom problemen of houdt ze zo klein mogelijk is het devies van de PvdA. Ook willen we investeringsruimte gebruiken voor cultuur en de stedelijke vernieuwingsaanpak in Leeuwarden Oud-Oost.

Naast negen inhoudelijke hoofdstukken vraagt de PvdA Leeuwarden extra aandacht voor de 35 dorpen in de gemeente Leeuwarden, gelegen rondom de grotere dorpen Stiens en Grou. Ook Leeuwarden Oud-Oost verdient een eigen hoofdstuk.

A. STIENS EN OMLIGGENDE DORPEN

1. Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?

Het ideaalbeeld voor Stiens is een levendig dorp met goede voorzieningen bijvoorbeeld voldoende scholen, sportvoorzieningen naar behoefte, met veel ruimte voor cultuur en een bibliotheek. Op dit moment zijn er voldoende voorzieningen maar die willen wij graag op peil houden. Dit geldt niet alleen voor Stiens, maar ook voor alle dorpen om Stiens heen, van Alde Leie, Hijum en Finkum naar Britsum, Cornjum en Jelsum, en alle prachtige dorpen er tussenin. Als PvdA zijn wij van mening dat, als wij de voorzieningen goed op peil willen houden, het belangrijk is dat jonge mensen en beginnende en jonge gezinnen zich goed kunnen vestigen in Stiens. Hiervoor is het belangrijk dat er voldoende betaalbare huur- en koopwoningen zijn en een goede sociale huursector. Daarnaast vinden wij het belangrijk dat de inwoners van Stiens zich gehoord voelen en willen wij dat de inwoners zich vertegenwoordigd voelen in de gemeenteraad door de PvdA.

2. Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven?

Voor de toekomst van Stiens is het belangrijk dat jonge mensen, jonge en beginnende gezinnen zich goed kunnen vestigen in Stiens. Net zoals op veel andere plekken in Nederland, speelt ook in Stiens het probleem van een gebrek aan woningen. Op dit moment staat er nagenoeg niets te koop en is er ook bijna geen aanbod op de huurmarkt. Daarnaast zijn er een aantal speeltuinen met achterstallig onderhoud zoals bijvoorbeeld degene bij de Grovestins, waar een

verroest speeltoestel staat en hout is dat begint te rotten. Verder is het groenonderhoud op een aantal plekken gebrekkig. Zo zijn er bijvoorbeeld veel grote brandnetels, plekken die er onverzorgd uitzien en is het groen heel monotoon. Voorbeelden hiervan zijn het Waling Dykstrapark, het groen bij de Tulipastrjitte en het groen langs de oude spoorlijn. Voor een fijne woonomgeving is het ook belangrijk dat er goed op wordt gelet dat er geen overlast of een onveilig gevoel ontstaat door bv geluid of afval. Daarnaast zijn er nog de problemen met de geluidsoverlast van de F35 in Stiens, Britsum, Cornjum en Jelsum. Het komt voor dat mensen zich hier niet in gehoord voelen en dat moet worden voorkomen. Met betrekking tot de dorpsstraat is het belangrijk om om tafel te gaan met de ondernemingsvereniging om te zien of de paar lege panden die er nu zijn, kunnen worden gevuld. Verder zijn mensen nu afhankelijk van klanten toiletten in Stiens wanneer ze komen winkelen, aangezien er geen openbare toiletten zijn. Verder is het onderhoud van kleinere wegen, zoals die naar de Dokkumer Ee, soms ondermaats. Momenteel staat er geen straatverlichting op de Butenskilwei en Stienzer Hegedyk, terwijl hier wel iedere dag scholieren langs moeten fietsen naar Sint-Annaparochie.

3. Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren?

De PvdA wil zich de komende jaren inzetten voor verschillende verbeteringen en toevoegingen in Stiens.

Meer huizen en meer doorstroom

Het allerbelangrijkst vinden wij het terugdringen van de krapte op de woningmarkt en het verbeteren van de doorstroom, bijvoorbeeld door meer woningen te bouwen en samen met mensen te kijken wat hen tegenhoudt om door te stromen naar een andere woning. Voor de PvdA is het belangrijk dat de inwoners van Stiens zich gehoord voelen en dat er maatwerk wordt geleverd op het dorp.

Vernieuwing openbare ruimte

Als eerste is het belangrijk dat de speelvoorzieningen in Stiens worden verbeterd, beter worden onderhouden en waar nodig uitgebreid. Met betrekking tot het groenonderhoud het volgende : deze moet op een aantal plekken beter in de gaten worden gehouden. Ook willen we pleiten voor diverser groen, bijvoorbeeld door een aantal ongebruikte grasvelden te veranderen in bloemenvelden. De PvdA is voor het aanleggen van een beweegtuintje voor volwassenen omdat mensen hier elkaar kunnen ontmoeten. Dit gaat eenzaamheid tegen en bewegen is gezond. Een locatie hiervoor kan een van de vele ongebruikte grasvelden zijn. Ook willen wij graag openbare toiletten zien in het dorp. Verder zien wij graag dat er zakjes worden gehangen aan hondenpoepbakken.

Blijvende aandacht voor verkeer in en om de dorpen

De PvdA wil pal naast haar inwoners staan en serieus werk maken van de geluidsoverlast die de F35 veroorzaakt, onder andere door aandacht te blijven vragen bij Defensie wanneer het gaat over de geluidsoverlast. Voor de veiligheid in het verkeer is het van belang dat ook kleinere wegen goed worden onderhouden, zoals die naar de Dokkumer Ee. Op de Butenskilwei en Stienzer Hegedyk wordt straatverlichting aangebracht zodat de kinderen veilig naar school in Sint-Annaparochie kunnen fietsen, waar mogelijk wordt dit straatverlichting met sensoren die werken op zonne-energie.

Verenigingen en ondernemingen zijn de spil van onze dorpen

Wij vinden het belangrijk dat er goed geluisterd wordt naar de behoeftes van bewoners van Talant en hun naasten. Ook moet er goed gekeken worden met Takostu, Studio, het Filmhuis, en de andere culturele verenigingen of ze er financieel goed voorstaan en of wij ze als gemeente kunnen ondersteunen. Wat de PvdA betreft moeten wij er alles aan doen om de sport- en cultuurvoorzieningen in Stiens op peil te houden, ook vanwege de positie van Stiens ten opzichte van de omliggende dorpen. Daarnaast moet er goed overleg

blijven met de ondernemingsvereniging in Stiens. Extra aandachtspunt hierbij is het blijven terugdringen en voorkomen van leegstand in de winkelstraat. Wat betreft duurzame energie willen wij om tafel met de Stienzer Energykoöperasje en kijken hoe wij haar kunnen ondersteunen.

B. GROU EN OMLIGGENDE DORPEN

1. Wat is het ideaalbeeld van de PvdA?

Bij de gemeente Leeuwarden Grou horen in totaal 35 dorpen, elk met een eigen karakter. Voor ieder dorp is het voorzieningenniveau en de leefbaarheid belangrijk. Grou is één van de grotere dorpen van de gemeente Leeuwarden waar de inwoners zich thuis voelen en naar volle tevredenheid wonen. Waar wordt samengeleefd en de inwoners een hechte gemeenschap vormen. Grou kenmerkt zich door de vele voorzieningen. Voorzieningen qua sport, verenigingsleven, recreatie, winkels, zorg en onderwijs. Grou heeft hiermee een verzorgingsfunctie voor de wijde omgeving.

Grou is vooral ook het watersportcentrum van Fryslân en daarmee ook het watersport uithangbord van de gemeente Leeuwarden.

We zien water met veel boten en watersportliefhebbers. Uit Grou, uit de omgeving en veel watersporttoeristen. Maar we zien ook een prachtig historisch en gezellig en bruisend dorp. Volle terrassen, cafés, restaurants, havens en hotels. Maar ook een groot recreatieterrein en een uitnodigend winkelaanbod. Zowel voor de dagelijkse boodschappen als voor het funshoppen.

Kortom een prachtig echt Fries watersportdorp in een hele mooie omgeving. Als poort naar de Alde Feanen, als poort naar de rest van de Friese meren, maar ook onder de rook van de Friese hoofdstad. Een dorp met nationale uitstraling.

2. Wat zijn voor de PvdA de belangrijkste opgaven?

Er zijn wel verschillende opgaven waar in Grou druk op staat en waar antwoorden op gevonden moeten worden. Zo blijkt uit de door het zelf opgestelde "bouwstenen voor de toekomstvisie".

Grou is een dorp met bijna de helft sociale huurwoningen. Tegelijkertijd is er in Grou ook een tekort aan woningen en niet veel uitbreidingsruimte. Dit brengt met zich mee dat het voor jongeren moeilijk is om te starten in de (koop)woningmarkt, maar ook dat de middenklasse moeite heeft om een huis in het dorp te bemachtigen. Het vertrek van starters en jongeren bedreigt de dynamiek en ook de middenstand van het dorp.

Grou heeft behoefte aan ruimte voor het toevoegen van reguliere en betaalbare woningen. In dit segment is de afgelopen jaren onvoldoende toegevoegd.

Het opkopen van reguliere woningen die als tweede woningen worden gebruikt is ook een probleem dat groeit en de beschikbaarheid en de leefbaarheid van het dorp niet ten goede komt. Dit speelt in steeds meer dorpen zoals bijvoorbeeld Wergea en Warten Grou is natuurlijk een toeristische watersport trekpleister, maar heeft ook concurrentie van andere watersport dorpen zoals bijvoorbeeld Heeg of Woudsend. Dat is iets om rekening mee te houden. Bovendien vergrijst de doelgroep van de watersporter terwijl de kern van de bedrijventerreinen ook watersport gerelateerd is.

Door de mooie historische kern van Grou en de aantrekkingskracht die het dorp heeft, zeker in het zomerseizoen, ontstaan er parkeerproblemen. Er is minimaal een structureel tekort van 70 parkeerplaatsen die zich moeilijk laat oplossen in de oude kern.

Er is te weinig ruimte voor sociaal-maatschappelijke en culturele

ARIE VAN BARNEVELD

verenigingen in het dorp. In tegenstelling tot veel andere dorpen ontbeert het Grou aan een multifunctioneel dorps huis dat als uitvalsbasis van veel verenigingen en initiatieven dient. Als gevolg hiervan is een onwenselijke spreiding in het dorp van deze clubs en verenigingen en wordt het samenwerkingspotentieel niet benut.

Feanen en Leeuwarden, van onze gemeentelijke marketing als het gaat om het aantrekken van de watersporter.

3. Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren?

- We zijn trots dat Grou zelf een dorpsvisie ontwikkelt. De gemeente maakt samen met het dorp een uitwerking van de dorpsvisie daar waar wederzijds commitment is. Deze dorpsvisie zal in samenspraak moeten leiden tot een investeringsagenda voor Grou.
- Om als gemeenschap hecht en actief te zijn en te blijven is verder investeren in de leefbaarheid gewenst. We gaan met Grou onderzoeken of er een multifunctioneel dorps huis te realiseren is en onder welke condities.
- Er is dringend behoefte aan extra betaalbare woningen en aan extra parkeerplaatsen. Woningen bedoeld voor starters en modaal. Hiervoor zijn geen gemakkelijke oplossingen. Het vergt creativiteit en overleg om deze opgaven in te vullen.
- Het perceel ten noorden van het Halbertsma-terrein leent zich voor herontwikkeling. Onze voorkeur gaat uit naar een reguliere woonfunctie, maar indien dat niet mogelijk is denken we aan een park met recreatiewoningen die het hele jaar bezet kunnen worden. Op zo'n manier dat het dorp Grou maximaal profiteert.
- Samen met het dorp kijken we of we de toeristische sector kunnen vernieuwen en klaar kunnen maken voor de komende decennia. Hierin moeten we proberen onderscheidend en concurrerend te zijn.
- Grou moet het speerpunt worden, samen met de Alde

KOEN SCHAGEN

C. LEEWARDEN "OUD-OOST"

1. Wat is het ideaalbeeld voor de PvdA?

Leeuwarden is een inclusieve stad waar iedereen dezelfde kansen en mogelijkheden heeft. Waar de kloof tussen arm en rijk, zo veel mogelijk gedicht wordt en zeker niet groeit. We willen dat onze buurten leefbaar zijn en dat de inwoners zich veilig en thuis voelen. We zien wijken voor ons die gemêleerd zijn, burens naar elkaar omkijken en elkaar helpen. Maar ook wijken waar de verschillen tussen gezonde en ongezonde levensstijlen overbrugd worden en waar iedereen naar vermogen meedoet. Buurten waar alle kinderen dezelfde kansen hebben qua onderwijs, sport en cultuur en zonder groot te worden in armoede.

De gemeente Leeuwarden telt zo'n 125.000 inwoners, de stad rond de 93.500. Van hen wonen er ruim 36.000 in "Oud-Oost": Vlietzone, Bilgaard, de Vrijheidswijk, Heechterp-Schieringen en Camminghaburen. In deze wijken gaan veel dingen niet vanzelf. In ons ideaalbeeld dichten we deze kloof ook in dit deel van de stad waar 1 op de 3 Leeuwarders woont. We zien een langjarig structureel programma voor ons dat ook dit deel op hetzelfde leefbaarheidsniveau brengt als de rest van de stad. Een programma waarin integraal wordt samengewerkt vanuit het onderwijs, de zorg, de politie, het welzijnswerk, sport en cultuur, wijkbewoners/-verenigingen en natuurlijk de gemeente.

2. Wat zijn volgens de PvdA de belangrijkste opgaven?

Vanuit verschillende gegevens zoals de wijkenquêtes, de VPI, het CBS en de sociale index komt naar voren dat op verschillende domeinen dit deel van de stad kwetsbaarder is. De belangrijkste opgaven zijn:

In het gebied is een hoge concentratie van goedkope woningen (koop, corporatiehuur en particuliere verhuur). Hiermee voorzien de buurten in belangrijke mate in de vraag naar woningen van de lagere inkomens in Leeuwarden. De samenstelling is echter uit balans.

Daarnaast geeft een groot deel van de mensen aan dat er sprake is van illegale verhuur in specifieke buurten. Goedkope koopwoningen worden opgekocht om ze te verhuren. Hierdoor zijn er bijna geen koopwoningen meer voor starters. Het ondermijnt ook de sociale stabiliteit in de buurten waar dit veel voorkomt. Dat er veel woningen per kamer worden verhuurd aan studenten, versterkt dit.

De kwaliteit en onderhoud van de openbare ruimte laat in een deel van de wijken te wensen over. Rondslingerend vuil en graffiti karakteriseren het gebied. Fietsen worden op stoepen geparkeerd. Tuinen voor de woningen verstenen. Ook het ecologisch beheer van het groen roept veel vragen op. Bewoners ervaren het als bezuiniging. De bewoners beoordelen de openbare ruimte in veel gebieden als onvoldoende.

In Leeuwarden Oost moeten veel mensen rondkomen van een minimum inkomen. Bewoners zijn gemiddeld lager opgeleid dan in andere wijken in Leeuwarden. Veel mensen leven jarenlang van een bijstandsuitkering. Veel kinderen groeien op in armoede en met een beperkt perspectief.

Het gebied kent relatief hoge criminaliteitscijfers. Denk aan inbraak,

ROBERT LEACH

vandalisme, verloedering, heling en drugscriminaliteit. Auto's spelen hierin regelmatig een rol. Dan kan het gaan om autodiefstal, maar ook om het gebruiken van auto's voor andere misdrijven. Ook het gevoel van veiligheid is laag, vooral 's nachts.

Gemiddeld genomen verlaten veel jongeren in Leeuwarden Oost school zonder diploma. Het onderwijsniveau is laag, de laaggeletterdheid hoog en de onderwijsachterstanden hoger. Daardoor hebben jongeren minder toekomstperspectief. Veel jongeren in het gebied maken gebruik van jeugdzorg.

In Leeuwarden Oost maken veel mensen gebruik van hulp- en zorgaanbod, zoals de WMO en schuldhulpverlening. Er is regelmatig sprake van multiproblematiek. Bewoners lopen hierdoor ook eerder vast in het systeem en ervaren onvoldoende steun in de buurt.

3. Wat is de inzet van de PvdA voor de komende jaren?

We willen de komende twintig jaar extra in de wijken in Oost investeren. Een generatie lang! Om het verschil voor de huidige en de toekomstige bewoners te kunnen maken.

Een breed programma

Ontwikkeling van de wijken en hun inwoners vraagt een brede inzet van fysieke en sociale keuzes die met elkaar een logisch en effectief geheel vormen. Denk aan onderwerpen als veiligheid, talentontwikkeling, cultuur en creativiteit, sport en gezondheid, vergroening, woonkwaliteit, financiële positie en sociale cohesie.

Een gezamenlijke inspanning

We willen een programma opzetten waaraan iedereen meedoet: de gemeente, werkgevers en maatschappelijke partners, zoals scholen

en kennisinstellingen, gezondheidsinstellingen en ziektekostenverzekeraars, woningcorporaties en bewonersorganisaties, wijkteams, wijkverenigingen en politie. Maar ook vrijwilligers- en buurtorganisaties, culturele verenigingen, de sportclub, de dansschool en groene initiatieven. En vooral ook de wijkbewoners zelf.

Inzet op specifieke wijken

We richten ons in ieder geval op de wijken omdat we zien dat bewoners hier minder kansen hebben op een goede kwaliteit van leven. Camminghaburen nemen we mee omdat vooral de noordkant van de wijk wordt gezien als een zogenaamde 'kantelwijk'. Dat wil zeggen dat de problemen nu nog niet zo groot zijn als in de andere vier wijken in Oost, maar dat er wel een risico is dat ze toenemen.

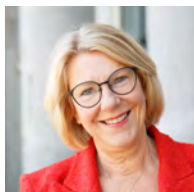
Investerings van gemeente, provincie én Rijk

We vinden dat ook het Rijk, en de provincie, in dit gebied langszij moeten komen om deze ambities ook daadwerkelijk structureel aan te pakken en te zorgen voor een plus op de reguliere aanpak. Dat betekent ook dat we als gemeente zelf bereid moeten zijn om structureel extra te investeren in dit nieuwe stedelijke vernieuwingsprogramma. We trekken daar structureel 1 miljoen euro voor uit.

KANDIDATEN 2022

1. Hein de Haan

2. Eline de Koning

3. Hein Kuiken

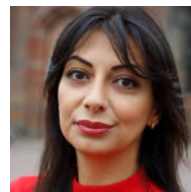
4. Mirka Antolovic-Tipuric

5. Dirk Visser

6. Lydia van Santen

7. Sakar Zarza

8. Joost de Caluwe

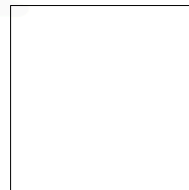
9. Afrah Abdullah

10. Bauke Aalbers

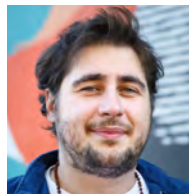
11. Sander Douma

17. Jolanda Alberts

12. Marieke de Boer

18. Robert Leach

13. Cem Kaya

19. Koen Schagen

14. Wopke Schaafstal

20. Theda Heijs

15. Arie van Barneveld

21. Vera Landstra

16. Jasper van Doremalen

